

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Συμβούλιο της Ευρώπης/Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 2013. Αυτή η μετάφραση δεν δεσμεύει το Δικαστήριο. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. την ένδειξη δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στο τέλος του παρόντος εγγράφου.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013. This translation does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ĐORĐEVIĆ κατά ΚΡΟΑΤΙΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 41526/10)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

24 Ιουλίου 2012

ΟΡΙΣΤΙΚΗ

24/10/2012

*Η παρούσα απόφαση οριστικοποιήθηκε βάσει του άρθρου 44 § 2 της Σύμβασης.
Επιδέχεται μορφολογικές βελτιώσεις.*

Στην υπόθεση Đorđević κατά Κροατίας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Πρώτο Τμήμα),
που συνεδρίασε σε τμήμα συγκείμενο από τους:

Anatoly Kovler, *προεδρεύοντα*,

Nina Vajić,

Peer Lorenzen,

Elisabeth Steiner,

Khanlar Hajiyev,

Linos-Alexandre Sicilianos,

Erik Møse, *δικαστές*,

και Søren Nielsen, *γραμματέα τμήματος*,

Κατόπιν συσκέψεως εν συμβουλίω στις 3 Ιουλίου 2012,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, που εγκρίνεται κατά την εν λόγω
ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση προήλθε από προσφυγή (αριθ. 41526/10) κατά της Δημοκρατίας της Κροατίας, με την οποία δύο Κροάτες υπήκοοι, ο κ. Dalibor Đorđević και η κ. Radmila Đorđević («οι προσφεύγοντες») προσέφυγαν στο Δικαστήριο στις 12 Ιουλίου 2010 σύμφωνα με το Άρθρο 34 της Σύμβασης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες, στους οποίους αναγνωρίστηκε το ευεργέτημα πενίας, εκπροσωπήθηκαν από την κ. I. Bojić, δικηγόρο στο Ζάγκρεμπ.. Η κυβέρνηση της Κροατίας («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από την υπάλληλό της, κ. Š. Stažnik.

3. Στις 10 Σεπτεμβρίου 2010, ο προεδρεύων του πρώτου τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Αποφασίσθηκε επιπλέον ότι το τμήμα θα αποφαινόταν συγχρόνως επί του παραδεκτού και επί της ουσίας της προσφυγής (Άρθρο 29 § 1).

4. Οι προσφεύγοντες και η Κυβέρνηση κατέθεσαν αμφοτέρωι υπόμνημα επί του παραδεκτού και επί της ουσίας της υπόθεσης. Παρατηρήσεις κατέθεσε, επίσης, το Ευρωπαϊκό φόρουμ των ατόμων με ειδικές ανάγκες (European Disability Forum) που είχε λάβει άδεια να παρέμβει στη γραπτή διαδικασία (Άρθρα 36 § 2 της Σύμβασης και 44 § 3 του Κανονισμού). Η εναγόμενη Κυβέρνηση απάντησε σε αυτές τις παρατηρήσεις (Άρθρο 44 § 6 του Κανονισμού).

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Ι. ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Οι προσφεύγοντες γεννήθηκαν το 1977 και το 1956 αντίστοιχα και ζουν στο Ζάγκρεμπ.

6. Ο πρώτος προσφεύγων είναι άτομο που έχει στερηθεί τη δικαιοπρακτική του ικανότητα, εξαιτίας της νοητικής και σωματικής του υστέρησης. Πηγαίνει σε εργαστήριο για ενήλικες στο δημοτικό σχολείο V.B. στο Ζάγκρεμπ για δώδεκα ώρες κάθε εβδομάδα. Τον φροντίζει η μητέρα του, η δεύτερη προσφεύγουσα. Στα ιατρικά έγγραφα της 16ης Ιουνίου 2008 που κατατέθηκαν αναφορικά με τον πρώτο προσφεύγοντα, η κατάσταση της υγείας του περιγράφεται ως εξής:

«(...) σε πολύ νεαρή ηλικία προσεβλήθη από πυώδη μηνιγγίτιδα, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την πρόκληση μόνιμων βλαβών και επιληψίας. Παρουσιάζει νοητική και σωματική υστέρηση και παρακολουθείται συνεχώς από νευρολόγο και ψυχίατρο. Εξαιτίας υδροκεφαλίας, του έχει εμφυτευθεί βαλβίδα Pudenz [ένα είδος παροχέτευσης εγκεφαλονωτιαίου υγρού]. (...) αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα όρασης (...) και εξαρτάται από τη μητέρα του όσον αφορά τη σίτιση, το ντύσιμο, την προσωπική υγιεινή και την κίνηση. Μπορεί να κινηθεί τη σπονδυλική του στήλη, αλλά προκαλείται πόνος χαμηλά στη μέση. (...) υποφέρει από σοβαρή παραμόρφωση των ποδιών, (...) αντιμετωπίζει δυσκολία στο βάδισμα. Δεν μπορεί να περπατήσει στηριζόμενος στις μύτες και τις φτέρνες του. Νοητικά, είναι συναισθηματικά απόμακρος, φοβισμένος και χρησιμοποιεί φτωχό λεξιλόγιο. (...)»

7. Οι προσφεύγοντες ζουν σε ένα ισόγειο διαμέρισμα σε πολυκατοικία στην περιοχή Σπάνσκο, στο Ζάγκρεμπ. Το δημοτικό σχολείο Α.Κ. βρίσκεται στη γειτονιά τους.

8. Φαίνεται ότι οι προσφεύγοντες δέχτηκαν παρενόχληση μεταξύ του Ιουλίου του 2008 και του Φεβρουαρίου του 2011. Ισχυρίστηκαν ότι μαθητές του δημοτικού σχολείου Α.Κ., όλοι ανήλικοι, τους παρενοχλούσαν συχνά και κυρίως τον πρώτο προσφεύγοντα, κάθε στιγμή της ημέρας, ιδιαίτερα όταν οι μαθητές επέστρεφαν από το σχολείο στο σπίτι σε παρές και αργά το απόγευμα και το βράδυ, όταν μαζεύονταν χωρίς γονική επίβλεψη γύρω από ένα ξύλινο παγκάκι μπροστά από το μπαλκόνι του διαμερίσματος των προσφευγόντων. Κίνητρο για την παρενόχληση, σύμφωνα με τον ισχυρισμό τους, αποτελούσε η υγεία του πρώτου προσφεύγοντος και η σερβική καταγωγή και των δύο προσφευγόντων. Μια μεγαλύτερη παρέα παιδιών, επίσης ανηλίκων, ερχόταν καθημερινά σε ένα πάρκο μπροστά από το διαμέρισμα των προσφευγόντων, εκτόξευε βωμολοχίες κατά του πρώτου προσφεύγοντος, τον έβριζε και έγραφε προσβλητικά μηνύματα στο πεζοδρόμιο. Τα παιδιά χτυπούσαν συχνά το κουδούνι των προσφευγόντων, ρωτώντας πότε θα βγει έξω ο πρώτος προσφεύγων. Συχνά τον έφτυναν.

9. Η έκθεση της αστυνομίας της 31ης Ιουλίου 2008 δείχνει ότι η δεύτερη προσφεύγουσα κάλεσε την αστυνομία στις 9:12 μ.μ. και κατήγγειλε ότι άγνωστοι νεαροί παρενοχλούσαν τον γιο της και ότι είχαν καταστρέψει ορισμένα αντικείμενα στο μπαλκόνι της. Η αστυνομία έφτασε στο σπίτι των προσφευγόντων στις 9:30 μ.μ. και η δεύτερη προσφεύγουσα τους είπε ότι γύρω στις 6 μ.μ. η ίδια και ο πρώτος προσφεύγων είχαν φύγει από το διαμέρισμα και ότι όταν επέστρεψαν γύρω στις 9 μ.μ. βρήκε το μπαλκόνι της κατεστραμμένο και όλα τα παρτέρια διαλυμένα. Δήλωσε επίσης στην αστυνομία ότι ο πρώτος προσφεύγων παρενοχλούταν για μεγάλο χρονικό διάστημα από παιδιά της γειτονιάς λόγω της νοητικής του υστέρησης. Κατονόμασε δύο από τα παιδιά.

10. Στις 2 Μαρτίου 2009, το Κέντρο κοινωνικής πρόνοιας του Susedgrad διέταξε την επίβλεψη της γονικής μέριμνας του D.K., μαθητή του δημοτικού σχολείου A.K. στο Ζάγκρεμπ, λόγω των κακών σχολικών του επιδόσεων, της προβληματικής του συμπεριφοράς και της τάσης του να διαπράττει ποινικά αδικήματα. Δεν υπήρξε αναφορά για συμμετοχή του στην παρενόχληση των προσφευγόντων.

11. Η ιατρική έκθεση που συντάχθηκε στις 6 Απριλίου 2009 δείχνει ότι ο πρώτος προσφεύγων υπέστη ψυχολογική και σωματική παρενόχληση στον δρόμο και ότι έφερε καψίματα από τσιγάρο και στα δύο χέρια. Ο ιατρός ζήτησε από τις αρχές κοινωνικής πρόνοιας να εκκινήσουν διαδικασίες για την προστασία του πρώτου προσφευγόντος ως ατόμου με σοβαρές νοητικές διαταραχές και τον περιέγραψε ως ένα φιλήσυχο και καλοκάγαθο άτομο που δεν μπορούσε και δεν γνώριζε πώς να υπερασπιστεί τον εαυτό του από αυτούς που τον κακοποιούσαν.

12. Σε επιστολή που έστειλε στις 20 Απριλίου 2009 στη Διαμεσολαβήτρια για τα άτομα με αναπηρία, η δεύτερη προσφεύγουσα παραπονέθηκε ότι στις 4 Απριλίου 2009, δύο παιδιά, οι D.K. και I.M., παρενόχλησαν τον πρώτο προσφεύγοντα. Ισχυρίστηκε ότι, ενώ βρίσκονταν πάνω στα ποδήλατά τους, πλησίασαν τον πρώτο προσφεύγοντα και έκαψαν τα χέρια του με τσιγάρα. Παραπονέθηκε, επίσης, ότι ο πρώτος προσφεύγων παρενοχλούταν σε συνεχή βάση από παιδιά που πήγαιναν σε κοντινό σχολείο λόγω της νοητικής του υστέρησης και ότι η δεύτερη προσφεύγουσα είχε παραπονεθεί σε πολλές περιπτώσεις στο Κέντρο κοινωνικής πρόνοιας του Susedgrad και στις αρχές του δημοτικού σχολείου A.K. , αλλά μάταια.

13. Την ίδια ημέρα, η δικηγόρος των προσφευγόντων κατήγγειλε στην αστυνομία το περιστατικό της 4ης Απριλίου 2009.

14. Η έκθεση της αστυνομίας της 5ης Μαΐου 2009 δείχνει ότι εκείνη την ημέρα στον χώρο του αστυνομικού τμήματος II του Ζάγκρεμπ, η αστυνομία έθεσε ερωτήσεις στον D.K., γεννηθέντα το 1997 και στον P.B., γεννηθέντα το 1995. Το σχετικό σημείο της έκθεσης αναφορικά με τον D.K. αναφέρει:

«Όταν ερωτήθηκε εάν θυμάται το συμβάν της 4ης Απριλίου 2009 στο (...) Ζάγκρεμπ, [ο D.K.] είπε ότι κατά τις 12:00 το μεσημέρι βρισκόταν εκεί με τον φίλο του I.M., που πηγαίνει στην έβδομη τάξη στο δημοτικό σχολείο A.K. και ότι ο P.B.,

ένα μεγαλύτερο αγόρι από την έβδομη τάξη του ίδιου σχολείου, έφτασε μαζί με δύο άντρες, τους οποίους ο ίδιος δεν γνώριζε, που έπαιζαν με μια μπάλα. Ένα άτομο με αναπηρία που αντιμετωπίζει προβλήματα εκ γενετής και ζει σε μια πολυκατοικία στην οδό (...) έπαιζε ανάμεσα στις πολυκατοικίες. Σε μια στιγμή, ο P.B. άναψε ένα τσιγάρο, πλησίασε τον Dalibor και έκαψε το δεξί του χέρι πολλές φορές και στη συνέχεια απομακρύνθηκαν όλοι τρέχοντας, επειδή το εν λόγω άτομο άρχισε να φωνάζει.»

Το σχετικό σημείο της έκθεσης αναφορικά με τον P.B. αναφέρει:

«Όταν ερωτήθηκε εάν θυμάται το συμβάν της 4ης Απριλίου 2009 στο (...) Ζάγκρεμπ σχετικά με την παρενόχληση ενός ατόμου με αναπηρία, του Dalibor Đorđević, [ο P.B.] είπε ότι δεν ήταν παρών στο εν λόγω περιστατικό, αλλά ότι στην αρχή εκείνης της εβδομάδας κατά τη διάρκεια του πρωινού διαλείμματος συνάντησε τον D.K., που πηγαίνει στην πέμπτη τάξη στο ίδιο σχολείο με αυτόν και ο τελευταίος του είπε ότι αυτός [ο D.K.] και ο I.M. γύρω στις 12 το μεσημέρι του Σαββάτου είχαν κάνει με τσιγάρο το χέρι ενός ατόμου που λέγεται Dalibor στην οδό (...), που μένει σε αυτόν τον δρόμο και είναι άτομο με αναπηρία.

Όταν ερωτήθηκε περαιτέρω εάν γνωρίζει πώς είναι αυτό το άτομο, απάντησε ότι συνήθιζε να πηγαίνει να παίζει σε αυτόν τον δρόμο με άλλα αγόρια από τη γειτονιά και είδε αυτό το άτομο, το οποίο είναι περίπου τριάντα ετών, είναι σωματώδης, έχει κοντά γκριζα μαλλιά και ανοιχτόχρωμη επιδερμίδα και δυσκολεύεται στην ομιλία. Το εν λόγω άτομο παίζει με άλλα παιδιά που το πειράζουν και τα κυνηγάει και τα χτυπάει.»

15. Η έκθεση της αστυνομίας της 7ης Μαΐου 2009 δείχνει ότι εκείνη την ημέρα στον χώρο του αστυνομικού τμήματος II του Ζάγκρεμπ, η αστυνομία έθεσε ερωτήσεις στον I.M., γεννηθέντα το 1994. Το σχετικό σημείο της έκθεσης αναφέρει:

«Όταν ερωτήθηκε εάν θυμάται το συμβάν της 4ης Απριλίου 2009 στο (...) Ζάγκρεμπ, σχετικά με την παρενόχληση ενός ατόμου με αναπηρία, του Dalibor Đorđević, μεταξύ τριάντα και σαράντα ετών, [ο I.M.] είπε ότι θυμάται το εν λόγω περιστατικό, ότι ήταν Σάββατο (...) και ότι είχε πάρει το ποδήλατό του και είχε πάει (...) με τον D.K. στην οδό (...), όπου είδαν τον Dalibor, ένα άτομο με αναπηρία εκ γενετής, να παίζει ανάμεσα στις πολυκατοικίες με μια μπάλα με κάποια παιδιά που πήραν τη μπάλα και δεν ήθελαν να του την επιστρέψουν. Όταν το είδε, [ο I.M.] ρώτησε τα παιδιά γιατί δεν έδιναν τη μπάλα στον Dalibor και ο Dalibor άρχισε να φωνάζει και να κουνά τα χέρια του. Τότε, τα παιδιά πέταξαν τη μπάλα και την πήρε. [Ο I.M.] κρατούσε ένα τσιγάρο στο αριστερό του χέρι (...) και, καθώς προσπερνούσε τον Dalibor με το ποδήλατό του, [ο Dalibor] άρχισε να κουνά τα χέρια του και να τον κτύπησε λίγες φορές στο χέρι με το οποίο κρατούσε το τσιγάρο, με αποτέλεσμα ο Dalibor να κάψει το χέρι του. Είναι βέβαιος ότι έκαψε τον Dalibor μόνο μία φορά και λυπάται γι' αυτό. Δεν κατάλαβε γιατί ο Dalibor αντέδρασε κατ' αυτόν τον τρόπο, καθώς δεν έφταιγε [ο I.M.] που κάποια παιδιά τού πήραν τη μπάλα. Ο μαθητής P.B. δεν βρισκόταν μαζί τους.

(...)

Όταν ερωτήθηκε περαιτέρω εάν ο Dalibor είχε προβλήματα με άλλα παιδιά, [ο I.M.] απάντησε ότι βρίσκεται συχνά σε αυτόν τον δρόμο όπου ο Dalibor παίζει μπάλα με άλλα αγόρια και ότι αυτά τα παιδιά πειράζουν τον Dalibor εξαιτίας της ασθένειάς του (...) και, τότε, τα κυνηγά και τα πιάνει.

Στο τέλος, δόθηκε συμβουλή στη μητέρα του [I.M.], R. να προσέξει τη συμπεριφορά του I.M. Αυτή είπε ότι δεν αντιμετώπιζε προβλήματα με αυτόν και δεν γνώριζε γιατί είχε κάνει κάτι τέτοιο.»

16. Στις 19 Μαΐου 2009, το αστυνομικό τμήμα II του Ζάγκρεμπ έστειλε μια έκθεση στην Εισαγγελία Ανηλίκων του Ζάγκρεμπ, στην οποία αναφερόταν ότι:

- στις 16 Απριλίου 2009, είχαν λάβει μια επιστολή από το Κέντρο κοινωνικής πρόνοιας του Susedgrad που ανέφερε ότι το τελευταίο είχε λάβει μια επιστολή από τη δεύτερη προσφεύγουσα στην οποία ισχυριζόταν ότι ο γιος της είχε υποστεί κακομεταχείριση από τον D.K. και άλλους και εσώκλειε ιατρικά έγγραφα, και

- στις 30 Απριλίου 2009, είχαν λάβει μια επιστολή από τη Διαμεσολαβήτρια για τα άτομα με αναπηρία, που ανέφερε ότι και η ίδια είχε λάβει μια επιστολή από τη δεύτερη προσφεύγουσα που ζητούσε βοήθεια για τη συχνή παρενόχληση του πρώτου προσφεύγοντος.

Η αστυνομία ενημέρωσε την Εισαγγελία Ανηλίκων του Ζάγκρεμπ και για τις ερωτήσεις που είχαν υποβάλει στα παιδιά D.K., I.M. και P.B.

17. Με επιστολή του στις 20 Μαΐου 2009, το αστυνομικό τμήμα II του Ζάγκρεμπ ενημέρωσε τη Διαμεσολαβήτρια ότι είχαν υποβάλει ερωτήσεις στα παιδιά I.M. και D.K., ότι είχαν επικοινωνήσει με τον διευθυντή του δημοτικού σχολείου A.K. , ότι οι αστυνομικοί του τμήματος είχαν ενημερωθεί για τα προβλήματα και ότι πραγματοποιούσαν τακτικές περιπολίες στους εν λόγω δρόμους.

18. Στις 17 Ιουλίου 2009, η αστυνομία ενημέρωσε το Κέντρο κοινωνικής πρόνοιας του Susedgrad ότι είχαν εξακριβώσει ότι στις 4 Απριλίου 2009 γύρω στις 12 το μεσημέρι ο πρώτος προσφεύγων έπαιζε στον δρόμο μπάλα με μερικά παιδιά από τη γειτονιά, τα οποία πήραν τη μπάλα του, γεγονός που τον αναστάτωσε. Όταν τα αγόρια I.M. και D.K. προσπέρασαν τον πρώτο προσφεύγοντα, αυτός κούνησε τα χέρια του και ο I.M., χωρίς να το θέλει, του έκαψε τα χέρια.

19. Στις 16 Ιουλίου 2009, το Κέντρο κοινωνικής πρόνοιας του Susedgrad συνέταξε έκθεση για τον πρώτο προσφεύγοντα. Το σχετικό σημείο της έκθεσης αναφέρει:

«(...)

Στις 6 Αυγούστου 2008, η μητέρα του [πρώτου προσφεύγοντος] Radmila κατήγγειλε σε εμάς την παρενόχληση του Dalibor, ισχυριζόμενη ότι τα παιδιά (...) επισκέπτονταν τα κορίτσια V.K. και I.K., που έμεναν στην ίδια πολυκατοικία με αυτούς. Τα κορίτσια K. είπαν ότι δεν παρενόχλησαν τον Dalibor και ότι αρχηγός της παρέας ήταν η H.B.

Τα κορίτσια K. και η μητέρα τους J.F. συμφώνησαν ότι τα κορίτσια θα σταματούσαν να συγκεντρώνονται μπροστά στην πολυκατοικία και θα έβρισκαν άλλο μέρος συγκέντρωσης προς αποφυγή συγκρούσεων.

Η Η. και οι γονείς της κλητεύθηκαν στην υπηρεσία. Η Η. είπε ότι δεν θα ερχόταν πλέον μπροστά από τη συγκεκριμένη πολυκατοικία και ότι τα πράγματα είχαν ηρεμήσει για ένα διάστημα.

Μετά από αυτό, άρχισαν να έρχονται τα αγόρια, διάφορες παρέες, με αποτέλεσμα η κ. Đorđević να μην γνωρίζει τα ονόματά τους, αλλά γνώριζε ότι πήγαιναν στο δημοτικό σχολείο Α.Κ. .

Η κ. Đorđević κατήγγειλε ξανά παρενόχληση στις 8 Απριλίου 2009, όταν ο Dalibor κάηκε με τσιγάρα και [είπε ότι] η παρενόχληση συνεχίστηκε.

Στις 17 Ιουνίου 2009, διεξήχθη συνέντευξη με την κ. Đorđević. [Είπε] ότι τα προβλήματα συνεχίστηκαν. Υπήρχαν συνεχώς κάποια καινούρια παιδιά που προκαλούσαν τον Dalibor, κατά κύριο λόγο γνωστά των κοριτσιών Κ. Τα πράγματα ηρεμούσαν για δύο ή τρεις ημέρες και, έπειτα, ξανάρχιζαν τα προβλήματα. Είχε καλές σχέσεις με τον σχολικό σύμβουλο, τον σύμβουλο ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης και τον διευθυντή.

Η κ. Đorđević δήλωσε τα εξής: «Στις 16 Ιουνίου 2009, πρώτα ήρθαν τα κορίτσια και στάθηκαν δίπλα στο παγκάκι. Η κ. Đorđević είπε στον Dalibor να μπει μέσα, επειδή ήξερε πόσο πολύ τα φοβόταν. Είπαν ότι δεν πρέπει να φοβάται επειδή θα έφευγαν σύντομα. Τότε, ήρθε μια παρέα αγοριών και περιέλουσε τον Dalibor με νερό από ένα μπαλόνι.»

Η κ. Đorđević είπε, επίσης, ότι τελευταία η V.K. άρχισε να συγκεντρώνει ξανά παιδιά μπροστά στην πολυκατοικία, γεγονός που αναστατώνει τον Dalibor.

Η αστυνομία και το σχολείο είχαν ενημερωθεί για τα παραπάνω συμβάντα.

[Οι υπεύθυνοι] του σχολείου μίλησαν στα παιδιά που αναφέρθηκαν και στους γονείς τους.

Η αστυνομία διενήργησε έρευνα [και υπέβαλε ερωτήσεις] στα παιδιά που ήταν παρόντα όταν κάηκε ο Dalibor.

Προς αποφυγή περαιτέρω παρενόχλησης, γράψαμε στο σχολείο [ζητώντας από τους υπεύθυνους] να πραγματοποιήσουν συναντήσεις με όλα τα παιδιά και τους γονείς στην έναρξη του σχολικού έτους, σε κάθε τάξη, για να γνωστοποιήσουν σε όλους το πρόβλημα και για να καταστήσουν σαφές ότι είναι όλοι υπεύθυνοι για την κακομεταχείριση μέχρι να εντοπιστούν οι δράστες. Προτείναμε, επίσης, να πραγματοποιηθούν διαλέξεις και εργαστήρια με τα παιδιά, προκειμένου τα τελευταία να καταλάβουν ότι τα άτομα με αναπηρία έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους άλλους: να περπατούν και να βρίσκονται έξω από το διαμέρισμά τους χωρίς να παρενοχλούνται από κανέναν.

Συμφωνήσαμε με τον αστυνομικό I.M. από το αστυνομικό τμήμα II ότι η αστυνομία που είναι υπεύθυνη για την εν λόγω γειτονιά θα δώσει μεγαλύτερη προσοχή και θα πραγματοποιεί περιπολίες στους δρόμους συχνότερα, προκειμένου να εντοπιστούν οι δράστες της παρενόχλησης.

Στις 14 Ιουλίου 2009, επισκεφθήκαμε την οικογένεια και βρήκαμε μόνο τον Dalibor. Δεν γνώριζε πού ήταν η μητέρα του και είπε, επίσης, ότι τα παιδιά δεν τον

είχαν πειράξει τελευταία. Ο Dalibor βρισκόταν στο διαμέρισμα και δεν υπήρχαν παιδιά γύρω από την πολυκατοικία.

(...)»

20. Στις 27 Ιουλίου 2009, η Δημοτική Εισαγγελία του Ζάγκρεμπ ενημέρωσε τη δεύτερη προσφεύγουσα ότι οι δράστες του ποινικού αδικήματος βίαιης συμπεριφοράς σύμφωνα με το άρθρο 331 § 1 του Ποινικού Κώδικα ήταν οι D.K. και I.M., που ήταν παιδιά κάτω των δεκατεσσάρων ετών και ότι, ως εκ τούτου, δεν μπορούσε να κινηθεί ποινική διαδικασία εναντίον τους. Η δεύτερη προσφεύγουσα πληροφορήθηκε ότι μπορούσε να εγείρει αστική αγωγή αποζημίωσης.

21. Η έκθεση της αστυνομίας της 5ης Σεπτεμβρίου 2009 δείχνει ότι εκείνη την ημέρα η δεύτερη προσφεύγουσα κάλεσε την αστυνομία στις 8:40 μ.μ. διαμαρτυρόμενη για θόρυβο στο πάρκο. Όταν έφτασε η αστυνομία στις 8:45, η δεύτερη προσφεύγουσα είπε ότι εν τω μεταξύ τα παιδιά είχαν φύγει.

22. Η ιατρική γνωμάτευση σχετικά με τον πρώτο προσφεύγοντα που συντάχθηκε στις 8 Σεπτεμβρίου 2009 αναφέρει ότι παρενοχλούταν συνεχώς από παιδιά, τα οποία του έκαψαν τα χέρια, του φώναζαν και έκαναν θόρυβο μπροστά από το μπαλκόνι των προσφευγόντων. Αναφέρει ότι ο πρώτος προσφεύγων πρέπει απαραίτητα να περνά χρόνο εκτός σπιτιού.

23. Η έκθεση που συντάχθηκε στις 17 Σεπτεμβρίου 2009 από το Κέντρο κοινωνικής πρόνοιας του Susedgrad δείχνει ότι το κέντρο είχε υποβάλει ερωτήσεις στον I.M. και στη μητέρα του. Αφού ο I.M. εξέφρασε μεταμέλεια για το περιστατικό της 4ης Απριλίου 2009, δεν ήταν απαραίτητη η λήψη περαιτέρω μέτρων.

24. Σε μη καθορισμένη ημερομηνία τον Σεπτέμβριο του 2009, ο διευθυντής του δημοτικού σχολείου A.K. έστειλε επιστολή στους γονείς ενημερώνοντάς τους ότι στη γειτονιά τους μένει ο Dalibor, ένας νεαρός άνδρας με αναπηρία που δέχεται συχνά παρενοχλήσεις από μαθητές του σχολείου. Ο διευθυντής ανέφερε ρητά ότι τα παιδιά είχαν παραδεχτεί «κάποιες βίαιες πράξεις» κατά του Dalibor, όπως την πραγματοποίηση ταπεινωτικών σχολίων, τη χρήση προσβλητικών λέξεων και βρισιών, την επίδειξη προκλητικής συμπεριφοράς, τη λήψη της μπάλας του και το κάψιμο των χεριών του με τσιγάρα. Ζητήθηκε από τους γονείς να μιλήσουν στα παιδιά τους και να τα προειδοποιήσουν για τις πιθανές συνέπειες τέτοιου είδους συμπεριφοράς.

25. Το σχετικό σημείο των γραπτών πρακτικών της συνάντησης μεταξύ γονέων και δασκάλων που πραγματοποιήθηκε στις 30 Σεπτεμβρίου 2009 στο δημοτικό σχολείο A.K. αναφέρει τα εξής:

«(...)»

Σε όλες τις συναντήσεις μεταξύ γονέων και δασκάλων κατά το νέο σχολικό έτος, επιστήσαμε την προσοχή των γονέων σε έναν νεαρό άνδρα με ειδικές ανάγκες που ζει στη γειτονιά όπου βρίσκεται το σχολείο και παρενοχλείται από μαθητές του σχολείου μας, κατά κύριο λόγο φραστικά και, ενίοτε, σωματικά. Η μητέρα του αναζητά συχνά

βοήθεια από τους εργαζομένους στο σχολείο, ενώ έχουν επίσης εμπλακεί ένα κέντρο κοινωνικής πρόνοιας και η Διαμεσολαβήτρια για τα άτομα με αναπηρία. Ζητήθηκε από τους γονείς να μιλήσουν στα παιδιά τους και να τα ευαισθητοποιήσουν σχετικά με το ζήτημα της αποδοχής της διαφορετικότητας και την ανάγκη ειρηνικής συνύπαρξης.

Οι γονείς που ήταν παρόντες σχολίασαν το ζήτημα. Ορισμένοι εξ αυτών ανέφεραν ότι και ο εν λόγω νεαρός άνδρας υπήρξε ορισμένες φορές επιθετικός, ότι είχε πλησιάσει νεαρά κορίτσια με ανάρμοστο τρόπο και ότι αυτά εξέφρασαν φόβο για αυτόν και προσπαθούσαν να αποφεύγουν τον χώρο στον οποίο βρισκόταν συνήθως. Μερικοί παρατήρησαν, επίσης, ότι δεν πρέπει να βρίσκεται σε δημόσιο χώρο και ότι πρέπει να περνά τον χρόνο του σε κατάλληλες γι' αυτόν συνθήκες ή στο πάρκο υπό τη συνεχή επίβλεψη κηδεμόνα. Ο διευθυντής σημείωσε όλες τις παρατηρήσεις και υποσχέθηκε να επικοινωνήσει με το αρμόδιο κέντρο κοινωνικής πρόνοιας.

(...)»

26. Την 1η Οκτωβρίου 2009, η δικηγόρος των προσφευγόντων έστειλε έγγραφη καταγγελία στη Δημοτική Εισαγγελία του Ζάγκρεμπ. Ανέφερε ότι οι πελάτες της είναι δύο Κροάτες υπήκοοι σερβικής καταγωγής, μια μητέρα και ο γιος της που υποφέρει από νοητική και σωματική υστέρηση. Εξήγησε ότι οι πελάτες της ζουν περίπου εβδομήντα μέτρα μακριά από το δημοτικό σχολείο Α.Κ. και ότι παρενοχλούνταν συνεχώς από μαθητές του σχολείου, κάθε στιγμή της ημέρας και κυρίως όταν τα παιδιά επέστρεφαν από το σχολείο σε παρέες και αργά το απόγευμα και το βράδυ, όταν μαζεύονταν γύρω από ένα παγκάκι μπροστά από το μπαλκόνι των προσφευγόντων χωρίς γονική επίβλεψη. Ισχυρίστηκε ότι η παρενόχληση πραγματοποιούνταν εδώ και τέσσερα περίπου έτη και είχε ως κίνητρο τη σερβική καταγωγή των προσφευγόντων και την αναπηρία του πρώτου προσφεύγοντος. Μια παρέα παιδιών ηλικίας δέκα έως δεκατεσσάρων ετών ερχόταν καθημερινά μπροστά από την πολυκατοικία όπου ζουν οι προσφεύγοντες, εκτοξεύοντας προσβολές και βωμολοχίες και βρίζοντάς τους. Επίσης, έγραψαν προσβλητικά σχόλια στο πεζοδρόμιο μπροστά από την πολυκατοικία.

Η δικηγόρος περιέγραψε, στη συνέχεια, το περιστατικό της 4ης Απριλίου 2009. Βάσει των άρθρων 8 και 13 της Σύμβασης, ισχυρίστηκε ότι δεν υπάρχει κανένα αποτελεσματικό ένδικο μέσο στο νομικό σύστημα της Κροατίας που να παρέχει προστασία από βίαιες πράξεις που πραγματοποιούν παιδιά.

Περιέγραψε, επίσης, τα γεγονότα της 5ης και 7ης Σεπτεμβρίου 2009, όταν μια παρέα παιδιών προσέβαλε τον πρώτο προσφεύγοντα και, κατά τη δεύτερη ημερομηνία, του πήρε τη μπάλα. Στις 10 Σεπτεμβρίου 2009, μια παρέα αγοριών ούρησε μπροστά από την πόρτα των προσφευγόντων. Στις 14 Σεπτεμβρίου 2009, περίπου δεκατέσσερις μαθητές της τετάρτης και πέμπτης τάξης έσπρωξαν τον πρώτο προσφεύγοντα, τον έβρισαν και του πήραν τη μπάλα. Την επομένη, ένα αγόρι εκτόξευσε βρισιές προς αυτόν.

Ισχυρίστηκε, επίσης, ότι τα παιδιά επιτέθηκαν σωματικά στον πρώτο προσφεύγοντα σε τουλάχιστον δέκα διαφορετικές περιπτώσεις και συχνά

τον έφτυναν. Στις 31 Ιουλίου 2008, τα παιδιά κατέστρεψαν το μπαλκόνι των προσφευγόντων διαλύοντας όλα τα παρτέρια και πετώντας πέτρες και λάσπη στο μπαλκόνι. Λίγες ημέρες μετά, πέταξαν στο μπαλκόνι ένα κουτί σοκολατούχου γάλακτος.

Η δεύτερη προσφεύγουσα ανέφερε την παρενόχληση στις κοινωνικές υπηρεσίες, την αστυνομία, τη Διαμεσολαβήτρια για τα άτομα με αναπηρία και τις σχολικές αρχές. Παρά την καλή θέληση όλων των ενδιαφερομένων, η παρενόχληση των προσφευγόντων συνεχίστηκε.

27. Η ιατρική γνωμάτευση σχετικά με τον πρώτο προσφεύγοντα που συντάχθηκε στις 7 Οκτωβρίου 2009 αναφέρει ότι παρενοχλούταν διαρκώς από παιδιά.

28. Η ιατρική γνωμάτευση σχετικά με τον πρώτο προσφεύγοντα που συντάχθηκε στις 9 Νοεμβρίου 2009 αναφέρει ότι λίγες ημέρες νωρίτερα, του είχαν επιτεθεί παιδιά, γεγονός που τον αναστάτωσε πολύ. Συστήθηκε ψυχοθεραπεία.

29. Η ιατρική γνωμάτευση σχετικά με τον πρώτο προσφεύγοντα που συντάχθηκε στις 14 Δεκεμβρίου 2009 αναφέρει ότι «όλοι τον χτύπησαν ανελέητα με χιονόμπαλες», γεγονός που τον τρόμαξε.

30. Η ιατρική γνωμάτευση σχετικά με τον πρώτο προσφεύγοντα που συντάχθηκε στις 14 Ιανουαρίου 2010 αναφέρει ότι ο πρώτος προσφεύγων υπέφερε από συνεχή ανησυχία και αίσθημα καταδίωξης επειδή «δεν είχε ληφθεί κανένα μέτρο προς επίλυση της κατάστασής του».

31. Η έκθεση της αστυνομίας της 19ης Μαρτίου 2010 αναφέρει ότι η δεύτερη προσφεύγουσα κάλεσε την αστυνομία εκείνη την ημέρα στις 9:18 μ.μ. λόγω «προβλημάτων με παιδιά». Όταν έφτασε η αστυνομία στις 9:25 μ.μ. η δεύτερη προσφεύγουσα είπε ότι τα παιδιά έπαιζαν μπάλα στο πάρκο και, στη συνέχεια, χτύπησαν με τη μπάλα το παράθυρό της και απομακρύνθηκαν.

32. Η ιατρική γνωμάτευση σχετικά με τον πρώτο προσφεύγοντα που συντάχθηκε στις 11 Απριλίου 2010 αναφέρει ότι ο πρώτος προσφεύγων δέχτηκε επίθεση από μια παρέα παιδιών και χτυπήθηκε στη μύτη με μια μπάλα.

33. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι στις 13 Μαΐου 2010 μια παρέα παιδιών, μεταξύ των οποίων βρισκόταν και ένα αγόρι, ο P., έσπρωξε τον πρώτο προσφεύγοντα πάνω σε έναν σιδερένιο φράκτη στο πάρκο. Έπεσε και χτύπησε το κεφάλι και το δεξί του πόδι. Ήταν συγχυσμένος και σιωπηλός για τρεις ημέρες. Τα ιατρικά έγγραφα που συντάχθηκαν την ίδια ημέρα δείχνουν ότι ο πρώτος προσφεύγων υπέφερε από οίδημα στο δεξί του πόδι και έφερε εκδορές στην επιδερμίδα στο αριστερό μέρος του μετώπου του. Αδυνατούσε να περπατήσει για πέντε ημέρες και η δεύτερη προσφεύγουσα έπρεπε να δανειστεί αναπηρική καρέκλα για αυτόν. Η ιατρική γνωμάτευση αναφέρει επίσης ότι ο πρώτος προσφεύγων παραπάτησε και έπαθε διάστρεμμα στον αστράγαλό του, ενώ χτύπησε και το κεφάλι του.

34. Στις 14 Μαΐου 2010, η δεύτερη προσφεύγουσα κατήγγειλε στην αστυνομία ότι στις 13 Μαΐου 2010 ένα αγόρι, ο P.B., έσπρωξε τον πρώτο προσφεύγοντα πάνω σε έναν τοίχο και επίσης του πήρε τη μπάλα.

35. Στις 20 Μαΐου 2010, η δικηγόρος των προσφευγόντων έγραψε στη Δημοτική Εισαγγελία του Ζάγκρεμπ καταγγέλλοντας ότι, από τότε που έστειλε την τελευταία της επιστολή τον Σεπτέμβριο του 2009, σημειώθηκαν κι άλλα περιστατικά βίας και παρενόχλησης εναντίον των προσφευγόντων. Το σχετικό σημείο της επιστολής αναφέρει:

«(...)

Στις 5 Νοεμβρίου 2009, δύο αγόρια, ένα εκ των οποίων ήταν ο P., επιτέθηκαν φραστικά στον πρώτο προσφεύγοντα, γεγονός που τον τρόμαξε.

Η δεύτερη προσφεύγουσα ενημέρωσε τον σχολικό σύμβουλο για το περιστατικό, αλλά δεν έλαβε απάντηση.

Στις 14, 18 και 21 Δεκεμβρίου 2009, μια παρέα παιδιών έριξε χιόνι στο παράθυρο των προσφευγόντων και σε μία εξ αυτών των περιστάσεων κάλυψε το μπαλκόνι τους με χιόνι.

Στις 15 Δεκεμβρίου 2009, μια παρέα παιδιών προσέβαλε φραστικά τον πρώτο προσφεύγοντα στον δρόμο. Στις 22 Φεβρουαρίου 2010, μια κοινωνική λειτουργός από το Κέντρο κοινωνικής πρόνοιας του Susedgrad, η J.S., κάλεσε τη δεύτερη προσφεύγουσα για να της πει ότι ο μόνος τρόπος για να επιλυθεί η κατάσταση είναι να εγείρει αστική αγωγή.

Στις 19 Μαρτίου 2010, τα παιδιά δεν σταματούσαν να πετούν τη μπάλα τους στα παράθυρα των προσφευγόντων, γεγονός για το οποίο ενημερώθηκε η αστυνομία. Στις 20 Μαρτίου 2010, ενώ ο πρώτος προσφεύγων ανέβαινε σε ένα λεωφορείο, μια παρέα παιδιών τον φώναξε, γεγονός που τον αναστάτωσε.

Στις 10 Απριλίου 2009, ένα αγόρι που λέγεται R. χτύπησε τον πρώτο προσφεύγοντα στη μύτη με μια μπάλα, γεγονός που του προκάλεσε σύγχυση και πόνο. Η δεύτερη προσφεύγουσα ενημέρωσε την αστυνομία γι' αυτό το περιστατικό. Η αστυνομία διενήργησε δίωρη συνέντευξη με τη δεύτερη προσφεύγουσα και της εξέφρασε τη λύπη της, αλλά την ενημέρωσε ότι δεν μπορούσε να γίνει τίποτα, καθώς οποιαδήποτε έρευνα θα έδειχνε ότι τα παιδιά απλά αστειεύονταν.

Στις 13 Μαΐου 2010, μια παρέα παιδιών, μεταξύ των οποίων βρισκόταν και ο P., έσπρωξε τον πρώτο προσφεύγοντα πάνω σε έναν σιδερένιο φράκτη στο πάρκο. Έπεσε και χτύπησε το κεφάλι και το δεξί του πόδι. Ήταν συγχυσμένος και σιωπηλός για τρεις ημέρες.

Στις 18 Μαΐου 2010, ενώ ο πρώτος προσφεύγων καθόταν σε μια κούνια, μια παρέα παιδιών τον πλησίασε και του έκανε άσεμνες χειρονομίες και του είπε ότι είναι ηλίθιος.»

36. Την ίδια ημέρα, η δικηγόρος κατήγγειλε την παρενόχληση που δέχτηκαν οι προσφεύγοντες στη Διαμεσολαβήτρια για τα παιδιά και ζήτησε τη συμβουλή της.

37. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι στις 24 Μαΐου 2010, μια παρέα αγοριών χτύπησε το κεφάλι του πρώτου προσφεύγοντος πάνω σε έναν σιδερένιο φράκτη στο πάρκο και είπε ότι το διασκέδασε. Η ιατρική γνωμάτευση σχετικά με τον πρώτο προσφεύγοντα που συντάχθηκε την ίδια ημέρα αναφέρει ότι τον έσπρωξαν πάνω σε έναν σιδερένιο φράκτη, όπου χτύπησε το κεφάλι του.

38. Στις 25 Μαΐου 2010, η Δημοτική Εισαγγελία του Ζάγκρεμπ ενημέρωσε τη δικηγόρο των προσφευγόντων ότι δεν είχε δικαιοδοσία επί του θέματος, εφόσον οι καταγγελίες αφορούσαν παιδιά, που δεν ήταν ποινικά υπεύθυνα.

39. Στις 26 Μαΐου 2010, ο διευθυντής του δημοτικού σχολείου Α.Κ. ενημέρωσε τη δικηγόρο των προσφευγόντων ότι οι υπεύθυνοι του σχολείου είχαν λάβει όλα τα μέτρα που έκριναν κατάλληλα, όπως συζήτηση με τους ενδιαφερόμενους μαθητές και ενημέρωση όλων των γονέων στις συναντήσεις μεταξύ γονέων και δασκάλων για τα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι προσφεύγοντες με τους μαθητές.

40. Στις 31 Μαΐου 2010, η Διαμεσολαβήτρια για τα παιδιά ενημέρωσε τη νομική σύμβουλο των προσφευγόντων ότι δεν είχε δικαιοδοσία επί του θέματος.

41. Η ιατρική γνωμάτευση σχετικά με τον πρώτο προσφεύγοντα που συντάχθηκε στις 29 Ιουνίου 2010 αναφέρει ότι δεχόταν συνεχώς επιθέσεις από παιδιά που έμεναν στη γειτονιά.

42. Οι ιατρικές γνωματεύσεις σχετικά με τον πρώτο προσφεύγοντα που συντάχθηκαν στις 29 Ιουνίου, 25 Οκτωβρίου και 24 Νοεμβρίου 2010 και στις 9 Φεβρουαρίου 2011 αναφέρουν ότι ο πρώτος προσφεύγων δεχόταν συνεχώς επιθέσεις από παιδιά που έμεναν στη γειτονιά.

43. Την 1η Ιουλίου 2010, η αστυνομία υπέβαλε ερωτήσεις στον Ρ.Β., έναν μαθητή που πηγαίνει στο δημοτικό σχολείο Α.Κ., για τα περιστατικά της 13ης και 14ης Μαΐου 2010, και ο τελευταίος αρνήθηκε την ανάμιξή του.

44. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι στις 13 Ιουλίου 2010 στις 9 μ.μ. τέσσερα αγόρια και ένα κορίτσι έκαναν επανειλημμένως άσεμνα σχόλια με δυνατή φωνή κάτω από το παράθυρο των προσφευγόντων. Όταν η δεύτερη προσφεύγουσα τους ζήτησε να κάνουν ησυχία, απάντησαν προκλητικά, χρησιμοποιώντας τη σερβική διάλεκτο υπαινισσόμενοι ευθέως τη σερβική καταγωγή των προσφευγόντων, λέγοντάς της: «Κάλεσε την αστυνομία, δεν φοβόμαστε (*zovi bre policiju, mi se ne bojimo*)». Η δεύτερη προσφεύγουσα ανέφερε το εν λόγω περιστατικό στις 14 Ιουλίου 2010 σε μια κοινωνική λειτουργό του Κέντρου κοινωνικής πρόνοιας του Susedgrad, την κ. J.S.

45. Στις 19 Ιουλίου 2010, το Κέντρο κοινωνικής πρόνοιας του Susedgrad υπέβαλε ερωτήσεις στη Β.Κ., που έμενε στην ίδια πολυκατοικία με τους προσφεύγοντες. Αρνήθηκε την ανάμιξή της στην παρενόχληση των προσφευγόντων. Είπε, επίσης, ότι συγκεντρώνονταν συχνά παιδιά και

αλκοολικοί στο παγκάκι μπροστά από την πολυκατοικία στην οποία έμενε και έκαναν μεγάλο θόρυβο, γεγονός που ενοχλούσε και την οικογένειά της.

46. Στις 2 Αυγούστου 2010, το Κέντρο κοινωνικής πρόνοιας του Susedgrad ενημέρωσε την αστυνομία ότι η δεύτερη προσφεύγουσα κατήγγειλε συνεχή παρενόχληση και βία κατά του πρώτου προσφεύγοντος. Ζητήθηκε από την αστυνομία να λάβει τα κατάλληλα μέτρα.

47. Στις 26 Αυγούστου 2010, η αστυνομία υπέβαλε ερωτήσεις στον Z.B., έναν μαθητή που πηγαίνει στο δημοτικό σχολείο A.K., ο οποίος αρνήθηκε κάθε ανάμιξη στην παρενόχληση του πρώτου προσφεύγοντος.

48. Στις 27 Αυγούστου 2010, η δεύτερη προσφεύγουσα ζήτησε από τον Δήμο Ζάγκρεμπ να απομακρύνει το ξύλινο παγκάκι κάτω από το παράθυρο των προσφευγόντων.

49. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι στις 31 Αυγούστου 2010 γύρω στις 3 μ.μ., ενώ επέστρεφαν στο σπίτι από τα μαγαζιά, ένα αγόρι που το γνώριζαν ως M. πέρασε δίπλα τους με το ποδήλατό του και έβρισε τον πρώτο προσφεύγοντα, λέγοντας, μεταξύ άλλων: «Ο Dalibor είναι αδερφή». Ο πρώτος προσφεύγων αισθάνθηκε ιδιαίτερα ανήσυχος και αγχωμένος.

50. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι την 1η Σεπτεμβρίου 2010 στις 6:45 μ.μ., τρία αγόρια έφτασαν με ποδήλατα μπροστά από το παράθυρό τους και πέταξαν σκουπίδια και φώναζαν. Στις 7:20 μ.μ. συγκεντρώθηκαν περισσότερα παιδιά γύρω από το ξύλινο παγκάκι μπροστά από το παράθυρο των προσφευγόντων και χτυπούσαν επανειλημμένως έναν κοντινό σιδερένιο φράκτη, κάνοντας έτσι πολύ θόρυβο. Έριξαν, επίσης, μια πέτρα στο παράθυρο των προσφευγόντων και έκαναν άσεμνα σχόλια δυνατά. Στις 10:03 μ.μ. η δεύτερη προσφεύγουσα κάλεσε την αστυνομία. Καθώς η αστυνομία δεν ήρθε, την κάλεσε ξανά στις 10:28 μ.μ. Η αστυνομία είπε ότι θα πήγαινε, αλλά έπρεπε να ανταποκριθεί και σε άλλες κλήσεις. Η αστυνομία έφτασε στις 10:32 μ.μ. και είπε στα παιδιά να μετακινηθούν λίγα μέτρα μακριά από το παράθυρο των προσφευγόντων. Δεν επιχείρησαν να αναγνωρίσουν τα παιδιά. Η έκθεση της αστυνομίας την ίδια ημέρα δείχνει ότι στις 9:21 μ.μ. η δεύτερη προσφεύγουσα κάλεσε την αστυνομία και παραπονήθηκε για θόρυβο στο πάρκο. Όταν έφτασε η αστυνομία στις 10:35 μ.μ., δεν βρήκαν κανέναν μπροστά από την πολυκατοικία.

51. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι στις 3 Σεπτεμβρίου 2010, μια παρέα δέκα περίπου παιδιών συγκεντρώθηκε γύρω από το παγκάκι και έκανε ανυπόφορο θόρυβο. Στις 10:15 μ.μ. η δεύτερη προσφεύγουσα κάλεσε την αστυνομία, που έφτασε στις 10:40 μ.μ. και διέταξε τα παιδιά να απομακρυνθούν, χωρίς, ωστόσο, να επιχειρήσει να τα αναγνωρίσει. Η έκθεση της αστυνομίας την ίδια ημέρα αναφέρει ότι στις 10:20 μ.μ. η δεύτερη προσφεύγουσα κάλεσε την αστυνομία και παραπονήθηκε για θόρυβο στο πάρκο. Όταν έφτασε η αστυνομία στις 10:25 μ.μ., δεν βρήκε κανέναν.

52. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι στις 5 Σεπτεμβρίου 2010 γύρω στις 9 μ.μ., παρατήρησαν, επιστρέφοντας από την εκκλησία, ότι, κατά την

απουσία τους, κάποιος είχε ρίξει μια απροσδιόριστη λευκή ουσία στο παράθυρό τους. Υπήρχαν, επίσης, μερικά παιδιά που φώναζαν κάτω από το παράθυρό τους. Στις 10 μ.μ. η δεύτερη προσφεύγουσα κάλεσε την αστυνομία. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν επιπλέον ότι στις 7, 8, 14, 23 και 27 Σεπτεμβρίου 2010, συγκεντρώθηκαν παιδιά γύρω από το παγκάκι και έκαναν ανυπόφορο θόρυβο.

53. Στις 23 Σεπτεμβρίου 2010, η αστυνομία υπέβαλε ερωτήσεις στον I.S., έναν μαθητή που πηγαίνει στο δημοτικό σχολείο A.K. , ο οποίος αρνήθηκε κάθε ανάμιξη στην παρενόχληση του πρώτου προσφεύγοντος.

54. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι στις 2 Οκτωβρίου 2010, πέντε αγόρια συγκεντρώθηκαν γύρω από το παγκάκι και έκαναν δυνατό θόρυβο. Στις 7:40 μ.μ. επτά αγόρια πέταξαν μπάλες στο παράθυρο των προσφευγόντων και έκαναν θόρυβο μέχρι αργά τη νύχτα. Στις 11:38 μ.μ. η δεύτερη προσφεύγουσα κάλεσε την αστυνομία, που έφτασε στις δώδεκα και τέταρτο τα μεσάνυχτα και είπε στα αγόρια να φύγουν, χωρίς να τους κάνει κάποια ερώτηση ή να επιχειρήσει να τα αναγνωρίσει. Η έκθεση της αστυνομίας την ίδια ημέρα αναφέρει ότι η δεύτερη προσφεύγουσα κάλεσε την αστυνομία στις 11:40 μ.μ. και παραπονέθηκε για θόρυβο. Όταν έφτασε η αστυνομία στις δώδεκα και τέταρτο τα μεσάνυχτα, δεν βρήκε κανέναν.

55. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν επιπλέον ότι στις 4 Οκτωβρίου 2010 στις 4 π.μ., ξύπνησαν από έναν συναγερμό αυτοκινήτου κάτω από το παράθυρό τους. Μερικά παιδιά χτυπούσαν τον εξωτερικό τοίχο του διαμερίσματός τους, κάνοντας μεγάλο θόρυβο. Το κουνέλι που είχε ως κατοικίδιο ο πρώτος προσφεύγων πέθανε εκείνη τη νύχτα και απέδωσε το θάνατό του στα γεγονότα εκείνης της νύχτας, γεγονός που τον αναστάτωσε ιδιαίτερα. Στις 15 Οκτωβρίου 2010, ενώ οι προσφεύγοντες απουσίαζαν, κάποιος έφτυσε στο παράθυρο του καθιστικού τους, μέχρι που καλύφθηκε πλήρως με σάλια. Στις 23 Οκτωβρίου και στις 7, 14 και 19 Νοεμβρίου 2010, παρέες παιδιών συγκεντρώθηκαν γύρω από το παγκάκι, κάνοντας πολύ θόρυβο.

56. Στις 17 Νοεμβρίου 2010, ο Δήμος Ζάγκρεμπ ενημέρωσε τη δεύτερη προσφεύγουσα ότι το αίτημά της να απομακρυνθεί το παγκάκι που βρίσκεται κάτω από το μπαλκόνι του διαμερίσματος των προσφευγόντων απορρίφθηκε.

57. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι στις 22 Νοεμβρίου 2010, ενώ επέστρεφαν στο σπίτι από τα μαγαζιά, μια παρέα παιδιών τούς φώναζε: «Dalibor, Dalibor!». Ο πρώτος προσφεύγων παρέλυσε από φόβο και ρώτησε τη μητέρα του γιατί δεν τον άφηναν ήσυχο. Η δεύτερη προσφεύγουσα έγραψε στο γραφείο του Προέδρου της Κροατίας και στη Διαμεσολαβήτρια για τα άτομα με αναπηρία σχετικά με την παρενόχληση του γιου της, ζητώντας τη βοήθειά τους ώστε να απομακρυνθεί το παγκάκι. Στις 5 Δεκεμβρίου 2010 γύρω στα μεσάνυχτα, μερικά παιδιά πετούσαν χιονόμπαλες στο παράθυρο των προσφευγόντων, γεγονός που τρομοκράτησε τον πρώτο προσφεύγοντα.

58. Στις 14 Δεκεμβρίου 2010, η Διαμεσολαβήτρια για τα άτομα με αναπηρία συνέστησε στον Δήμο Ζάγκρεμπ να απομακρυνθεί το παγκάκι. Το παγκάκι απομακρύνθηκε τον Φεβρουάριο του 2011. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι την ίδια ημέρα, μερικά παιδιά κατέστρεψαν ένα μεταλλικό δοχείο κάτω από το παράθυρό τους, εκεί όπου βρίσκονταν οι μετρητές αερίου.

59. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι σημειώθηκαν και άλλα περιστατικά ως ακολούθως. Στις 5 Φεβρουαρίου 2011, μια παρέα παιδιών φώναζε προκλητικά στη δεύτερη προσφεύγουσα στον δρόμο, χρησιμοποιώντας τη σερβική διάλεκτο (*“De si bre?”*). Στις 8 Φεβρουαρίου 2011 στις 6:40 μ.μ., μερικά παιδιά χτύπησαν το κουδούνι της πόρτας των προσφευγόντων και έπειτα απομακρύνθηκαν τρέχοντας. Στις 10 Φεβρουαρίου 2011, οι προσφεύγοντες πήγαν σε ένα κομμωτήριο, κάνοντας παράκαμψη προκειμένου να αποφύγουν τα παιδιά. Ωστόσο, συνάντησαν μια παρέα παιδιών που φώναζαν «Dalibor!» με προκλητικό τρόπο. Στις 13 Φεβρουαρίου 2011 στις 12:30 μ.μ., επτά αγόρια έτρεχαν γύρω από το διαμέρισμα των προσφευγόντων, χτυπούσαν τους τοίχους, σκαρφάλωσαν στο μπαλκόνι τους, κρυφοκοίταζαν στο διαμέρισμά τους και γελούσαν δυνατά. Στις 9:45 μ.μ. μια παρέα αγοριών τραγούδησε το τραγούδι «Είμαστε Κροάτες» κάτω από το παράθυρο των προσφευγόντων.

60. Η ιατρική γνωμάτευση της 9ης Μαρτίου 2011 σχετικά με τον πρώτο προσφεύγοντα αναφέρει ότι, εξαιτίας άγχους, συχνά δάγκωνε τα χείλη και τις γροθιές του και ότι εμφάνισε σύσπαση στο αριστερό του μάτι και συμπτώματα ψωρίασης. Ανέφερε, επίσης, ότι δεχόταν συχνά επιθέσεις και εμπαιγμούς και ότι ήταν απαραίτητο να διασφαλιστεί ένα ήρεμο και φιλικό γι' αυτόν περιβάλλον.

II. ΣΧΕΤΙΚΗ ΕΘΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

A. Το Σύνταγμα

1. Σχετικές διατάξεις

61. Οι σχετικές διατάξεις του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Κροατίας (*Ustav Republike Hrvatske*, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 56/1990, 135/1997, 8/1998 (ενοποιημένο κείμενο), 113/2000, 124/2000 (ενοποιημένο κείμενο), 28/2001 και 41/2001 (ενοποιημένο κείμενο), 55/2001 (διορθωτικό) και 76/2010) αναφέρουν τα εξής:

Άρθρο 14

«Όλοι όσοι βρίσκονται στην επικράτεια της Δημοκρατίας της Κροατίας απολαμβάνουν δικαιώματα και ελευθερίες, ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, φύλου,

γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, ιδιοκτησίας, γέννησης, εκπαίδευσης, κοινωνικής θέσης ή άλλων χαρακτηριστικών.

Όλοι είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.»

Άρθρο 21

«Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα στη ζωή.

(...)»

Άρθρο 23

«Κανείς δεν υποβάλλεται σε οποιαδήποτε μορφή κακομεταχείρισης (...)

(...)»

Άρθρο 35

«Όλοι έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν τον σεβασμό και τη νομική προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής τους ζωής, της αξιοπρέπειας, της φήμης και της τιμής τους.»

Άρθρο 140

«Οι ισχύουσες διεθνείς συμφωνίες που συνήφθησαν και επικυρώθηκαν σύμφωνα με το Σύνταγμα και κοινοποιήθηκαν αποτελούν μέρος της εσωτερικής έννομης τάξης της Δημοκρατίας της Κροατίας και υπερισχύουν όσον αφορά τα έννομα αποτελέσματά τους των [εθνικών] διατάξεων νόμου. (...)»

2. Η νομολογία του Συνταγματικού Δικαστηρίου

62. Στις αποφάσεις του, υπ' αριθ. U-I-892/1994 της 14ης Νοεμβρίου 1994 (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 83/1994) και U-I-130/1995 της 20ής Φεβρουαρίου 1995 (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 112/1995), το Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε ότι κάθε δικαίωμα που εγγυάται η Σύμβαση και τα Πρωτόκολλα αυτής θεωρούνται και συνταγματικά δικαιώματα με ίση έννομη ισχύ με τις διατάξεις του Συντάγματος.

B. Ο Ποινικός Κώδικας

63. Το σχετικό σημείο του Ποινικού Κώδικα (*Kazneni zakon*, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 110/1997) αναφέρει τα εξής:

Άρθρο 10

«Η ποινική νομοθεσία δεν είναι εφαρμοστέα σε παιδιά, τα οποία κατά τη στιγμή της διάπραξης ποινικού αδικήματος δεν είχαν συμπληρώσει τα δεκατέσσερα έτη.»

Γ. Ο Νόμος περί αδικημάτων ήσσονος σημασίας

64. Το σχετικό σημείο του Νόμου περί αδικημάτων ήσσονος σημασίας (*Prekršajni zakon*, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 107/2007) αναφέρει τα εξής:

Παράγραφος 9

«(1) Ένα άτομο, το οποίο κατά τη στιγμή της διάπραξης ενός αδικήματος ήσσονος σημασίας δεν είχε συμπληρώσει τα δεκατέσσερα έτη δεν ευθύνεται για το εν λόγω αδίκημα.

(2) Όταν ένα άτομο δυνάμει της υποπαραγράφου 1 της παρούσας παραγράφου συμπεριφέρεται συχνά κατά τρόπο που ισοδυναμεί με σοβαρά αδικήματα ήσσονος σημασίας, το αρμόδιο κρατικό όργανο ενημερώνει τους γονείς ή κηδεμόνες του εν λόγω ατόμου και το αρμόδιο κέντρο κοινωνικής πρόνοιας για τη συμπεριφορά του ατόμου.

(3) Ο γονέας (...) ενός ατόμου, για το οποίο ισχύει η υποπάραγραφος 1 της παρούσας παραγράφου τιμωρείται για το αδίκημα ήσσονος σημασίας που διεπράχθη από το εν λόγω άτομο, όταν το διαπραχθέν αδίκημα ήσσονος σημασίας συνδέεται ευθέως με τη μη επίβλεψη του εν λόγω ατόμου (...)

Δ. Ο Νόμος περί διοικητικών διαφορών

65. Ο Νόμος περί διοικητικών διαφορών (*Zakon o upravnim sporovima*, Επίσημη Εφημερίδα της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας αριθ. 4/1977, και Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας της Κροατίας αριθ. 53/1991, 9/1992 και 77/1992 – σε ισχύ έως τις 31 Δεκεμβρίου 2011) στο σχετικό σημείο προβλέπει τα εξής:

Παράγραφος 66

«Τυχόν αίτημα για την προστασία ενός συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος ή ελευθερίας (...) εάν αυτό το δικαίωμα ή η ελευθερία παραβιάστηκε από μια οριστική ατομική πράξη [δηλαδή, απόφαση], και δεν διασφαλίζεται καμία άλλη δικαστική προστασία, αποφασίζεται από το [Διοικητικό Δικαστήριο], με την κατ' αναλογία εφαρμογή των διατάξεων του εν λόγω Νόμου.»

66. Οι παράγραφοι 67-76 προβλέπουν ειδικές διαδικασίες για την προστασία συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών από παράνομες υλικές (σωματικές) πράξεις δημόσιων αξιωματούχων, όταν δεν υπάρχει κανένα άλλο ένδικο μέσο. Βάσει της νομολογίας των εθνικών δικαστηρίων, η προστασία από παράνομες «πράξεις» περιλαμβάνει και τις

παραλείψεις (για παράδειγμα, το Διοικητικό Δικαστήριο στην απόφασή του υπ' αριθ. Us-2099/89 της 21ης Σεπτεμβρίου 1989 και το Ανώτατο Δικαστήριο στην απόφασή του υπ' αριθ. GŽ-9/1993 της 6ης Απριλίου 1993 έκριναν ότι η αδυναμία των διοικητικών αρχών να εκτελέσουν τις αποφάσεις τους αποτελεί «παράνομη πράξη» υπό την έννοια της παραγράφου 67 του Νόμου περί διοικητικών διαφορών).

67. Βάσει της παραγράφου 67, οι εν λόγω διαδικασίες κινούνται με την έγερση «αγωγής κατά παράνομης πράξης» (*tužba za zaštitu od nezakonite radnje*) ενώπιον του αρμόδιου δημοτικού δικαστηρίου. Η αγωγή πρέπει να εγερθεί κατά της δημόσιας αρχής στην οποία αποδίδεται (ο εναγόμενος) η υλική πράξη (ή παράλειψη).

68. Βάσει της παραγράφου 72, η αγωγή προωθείται στην ενδιαφερόμενη δημόσια αρχή προκειμένου να απαντήσει εντός της χρονικής προθεσμίας που ορίστηκε από το δικαστήριο που διεξάγει τις διαδικασίες. Ωστόσο, ενδέχεται να υιοθετηθεί απόφαση, ακόμη και χωρίς την ύπαρξη απάντησης, όταν οι ισχυρισμοί που υπάρχουν στην αγωγή παρέχουν αξιόπιστη βάση για την έκδοση απόφασης.

69. Η παράγραφος 73 προβλέπει ότι το δικαστήριο αποφαινεται επί της ουσίας της υπόθεσης με έκδοση απόφασης. Εάν η κρίση είναι υπέρ του ενάγοντος, το δικαστήριο διατάσσει τον εναγόμενο να παύσει την παράνομη δραστηριότητα και, εάν είναι απαραίτητο, διατάσσει την επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση (*restitutio in integrum*).

70. Η παράγραφος 74 προβλέπει ότι στις διαδικασίες που ακολουθούν την έγερση «αγωγής κατά παράνομης πράξης», το δικαστήριο εφαρμόζει, κατ' αναλογία, τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

Ε. Ο Νόμος περί αστικών υποχρεώσεων

71. Το σχετικό σημείο του Νόμου περί αστικών υποχρεώσεων (*Zakon o obveznim odnosima*, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 35/2005 και 41/2008), που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2006 και ακύρωσε τον προηγούμενο Νόμο περί υποχρεώσεων του 1978, αναφέρει τα εξής:

Δικαιώματα προσωπικότητας

Παράγραφος 19

«(1) Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται την προστασία των δικαιωμάτων προσωπικότητας (*pravna osobnosti*) υπό τις διατάξεις που προβλέπει ο νόμος.

(2) Δικαιώματα προσωπικότητας υπό την έννοια αυτού του Νόμου είναι το δικαίωμα στη ζωή, στη σωματική και ψυχική υγεία, στη φήμη, την τιμή, την αξιοπρέπεια, το όνομα, την ιδιωτικότητα της προσωπικής και οικογενειακής ζωής, την ελευθερία, κ.λπ.

(3) Ένα νομικό πρόσωπο έχει τα προαναφερθέντα δικαιώματα προσωπικότητας – εκτός όσων σχετίζονται με τον βιολογικό χαρακτήρα του φυσικού προσώπου – και, συγκεκριμένα, το δικαίωμα στη φήμη και την υπόληψη, την τιμή, στην επωνυμία ή την εταιρική ονομασία, το επιχειρησιακό απόρρητο, την ελεύθερη άσκηση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, κ.λπ.»

Παράγραφος 1046

«Ζημία είναι (...) η παραβίαση των δικαιωμάτων προσωπικότητας (ηθική βλάβη).»

Αίτημα παύσης της παραβίασης των δικαιωμάτων προσωπικότητας

Παράγραφος 1048

«Οποιοσδήποτε μπορεί να αιτηθεί σε ένα δικαστήριο ή σε άλλη αρμόδια αρχή να διατάξει την παύση μιας δραστηριότητας που παραβιάζει τα δικαιώματα προσωπικότητάς του και την κατάργηση των συνεπειών αυτής.»

Η σχετική νομολογία

72. Αναφορικά με τα δικαιώματα των φυσικών προσώπων που θεωρούνται δικαιώματα προσωπικότητας, πέραν όσων απαριθμούνται στην παράγραφο 19 του Νόμου περί αστικών υποχρεώσεων, πρέπει να σημειωθεί ότι μόνο τα παρακάτω έχουν μέχρι στιγμής ερμηνευθεί ως τέτοια από τα δικαστήρια της Κροατίας: το δικαίωμα στη ζωή, το δικαίωμα στη σωματική και ψυχική ακεραιότητα (υγεία), το δικαίωμα στην ελευθερία, το δικαίωμα στη φήμη και την τιμή, το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα της προσωπικής και οικογενειακής ζωής, το δικαίωμα στο απόρρητο των επιστολών και των προσωπικών χειρογράφων, το δικαίωμα στην προσωπική ταυτότητα (συγκεκριμένα, τα δικαιώματα στην εικόνα, τη φωνή και το όνομα κάποιου) και τα ηθικά δικαιώματα των συγγραφέων.

73. Το σχετικό σημείο της απόφασης του Συνταγματικού Δικαστηρίου αριθ. U-III-1437/2007 της 23ης Απριλίου 2008, σχετικά με το δικαίωμα αποζημίωσης όσον αφορά τα δικαιώματα προσωπικότητας, αναφέρει τα εξής:

«(...)»

Η παράγραφος 1046 του Νόμου περί αστικών υποχρεώσεων ορίζει την ηθική βλάβη ως παραβίαση των δικαιωμάτων προσωπικότητας. Με άλλα λόγια, οποιαδήποτε παραβίαση των δικαιωμάτων προσωπικότητας ισοδυναμεί με ηθική βλάβη.

Η παράγραφος 19(2) του Νόμου περί αστικών υποχρεώσεων ορίζει τα δικαιώματα προσωπικότητας για τους σκοπούς του εν λόγω Νόμου ως εξής: το δικαίωμα στη ζωή, στη σωματική και ψυχική υγεία, τη φήμη, την τιμή, τον σεβασμό της αξιοπρέπειας και του ονόματος του άλλου, στην ιδιωτικότητα της προσωπικής και οικογενειακής ζωής, την ελευθερία και άλλες πτυχές.

(...) συμπεραίνεται ότι στην παρούσα υπόθεση υπήρξε παραβίαση των ανθρωπίνων, συνταγματικών και προσωπικών αξιών, επειδή ο προσφεύγων βρισκόταν υπό κράτηση με όρους που θεωρούνται ασύμβατοι με τα πρότυπα που ορίζονται στον Νόμο περί εφαρμογής των ποινών φυλάκισης, καθώς και με τα νομικά πρότυπα που ορίζονται στο άρθρο 25 § 1 του Συντάγματος. Γι' αυτόν τον λόγο, τα δικαστήρια υποχρεούνται να επιδικάσουν αποζημίωση για την παραβίαση της αξιοπρέπειας του προσφεύγοντος.

(...))»

ΣΤ. Ο Νόμος περί πρόληψης των διακρίσεων

74. Το σχετικό σημείο του Νόμου περί πρόληψης των διακρίσεων (*Zakon o suzbijanju diskriminacije*, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 85/2008) αναφέρει τα εξής:

Παράγραφος 1

«(1) Αυτός ο Νόμος διασφαλίζει την προστασία και την προώθηση της ισότητας ως ύψιστης αξίας της συνταγματικής τάξης της Δημοκρατίας της Κροατίας. Δημιουργεί τις συνθήκες για ίσες ευκαιρίες και ρυθμίζει την προστασία από διακρίσεις βάσει φυλής ή εθνοτικής καταγωγής ή χρώματος δέρματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, οικονομικής κατάστασης, ιδιότητας μέλους σε συνδικαλιστική οργάνωση, εκπαίδευσης, κοινωνικής θέσης, οικογενειακής κατάστασης, ηλικίας, κατάστασης υγείας, αναπηρίας, γενετικής κληρονομιάς, ταυτότητας φύλου, έκφρασης ή σεξουαλικού προσανατολισμού.

(2) Η διάκριση υπό την έννοια αυτού του Νόμου ορίζεται ως η αντιμετώπιση ενός ατόμου με μειονεκτικό τρόπο για οποιονδήποτε από τους λόγους που ορίζονται στην υποπαράγραφο 1 της παρούσας παραγράφου, όπως και των στενών συγγενών αυτού.

(...))»

Παράγραφος 8

«Αυτός ο Νόμος εφαρμόζεται αναφορικά με όλα τα κρατικά όργανα (...), τα νομικά και φυσικά πρόσωπα (...))»

Παράγραφος 16

«Όποιος θεωρεί ότι, λόγω διάκρισης, παραβιάζεται κάποιο δικαίωμά του μπορεί να ζητήσει προστασία του εν λόγω δικαιώματος σε διαδικασίες κατά τις οποίες ο καθορισμός του εν λόγω δικαιώματος αποτελεί το κύριο ζήτημα, και μπορεί να ζητήσει, επίσης, προστασία σε χωριστές διαδικασίες δυνάμει της παραγράφου 17 του παρόντος Νόμου.»

Παράγραφος 17

«Ένα άτομο που αξιώνει ότι υπήρξε θύμα διάκρισης σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος Νόμου μπορεί να εγείρει αξίωση και να ζητήσει:

1. απόφαση δικαστηρίου ότι ο εναγόμενος παραβίασε το δικαίωμα του ενάγοντος για ίση μεταχείριση ή ότι κάποια πράξη ή παράλειψη του εναγομένου δύναται να οδηγήσει στην παραβίαση του δικαιώματος του ενάγοντος για ίση μεταχείριση (αξίωση για αναγνώριση διάκρισης),

2. απαγόρευση πράξεων που διενεργεί (ο εναγόμενος) και παραβιάζουν ή δύνανται να παραβιάσουν το δικαίωμα του ενάγοντος για ίση μεταχείριση ή διαταγή λήψης μέτρων με στόχο την εξάλειψη της διάκρισης ή των συνεπειών αυτής (αξίωση για απαγόρευση ή εξάλειψη της διάκρισης),

3. αποζημίωση για υλική ζημία και ηθική βλάβη που προκλήθηκαν από την παραβίαση των δικαιωμάτων που προστατεύονται από τον εν λόγω Νόμο (αξίωση για αποζημίωση),

4. διαταγή για δημοσίευση της απόφασης που διαπιστώνει παραβίαση του δικαιώματος για ίση μεταχείριση στον τύπο με έξοδα του εναγομένου.

(...)»

III. ΣΧΕΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

A. Επιτροπή Υπουργών

75. Τα σχετικά σημεία της Σύστασης Rec(2004)10 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη για την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές (υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 22 Σεπτεμβρίου 2004 στην 896η συνεδρίαση των Αντιπροσώπων των Υπουργών) αναφέρουν:

«...

Λαμβάνοντας υπόψη, ιδιαίτερα:

(...)

– τη Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών της 4ης Νοεμβρίου 1950 και την εφαρμογή της από τα όργανα που θεσπίστηκαν δυνάμει αυτής,

(...)

Κεφάλαιο II – Γενικές διατάξεις

Άρθρο 3 – Απαγόρευση των διακρίσεων

1. Απαγορεύεται οποιαδήποτε μορφή διάκρισης για λόγους ψυχικών διαταραχών.
2. Τα κράτη μέλη πρέπει να λάβουν κατάλληλα μέτρα για την εξάλειψη των διακρίσεων για λόγους ψυχικών διαταραχών.

Άρθρο 4 – Ατομικά και πολιτικά δικαιώματα

1. Τα άτομα με ψυχικές διαταραχές έχουν δικαίωμα στην άσκηση όλων των ατομικών και πολιτικών τους δικαιωμάτων.
2. Οποιοδήποτε περιορισμοί στην άσκηση αυτών των δικαιωμάτων πρέπει να είναι συμβατοί με τις διατάξεις της Σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και δεν πρέπει να βασίζονται μόνο στο γεγονός ότι ένα άτομο πάσχει από ψυχικές διαταραχές.

(...)

Άρθρο 7 – Προστασία των ευάλωτων ατόμων που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές

1. Τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν την ύπαρξη μηχανισμών για την προστασία των ευάλωτων ατόμων που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές, και ιδιαίτερα όσων δεν έχουν την ικανότητα να συναινούν ή όσων δεν δύνανται να προβάλουν αντίσταση στην παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους.
2. Ο νόμος πρέπει να παρέχει μέτρα για την προστασία, όπου είναι απαραίτητο, των οικονομικών συμφερόντων των ατόμων που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές.

(...)»

76. Τα σχετικά σημεία της Σύστασης Rec(2006)5 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με το Σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη 2006-2015 (υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 5 Απριλίου 2006 κατά την 961η συνεδρίαση των Αντιπροσώπων των Υπουργών) αναφέρουν:

«...

Λαμβάνοντας υπόψη τη Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ETS No. 5),

(...)

3.12. Γραμμή δράσης αριθ. 12: Νομική προστασία

3.12.1. Εισαγωγή

Τα άτομα με αναπηρία έχουν το δικαίωμα να αναγνωρίζονται παντού ως άτομα ενώπιον του νόμου. Όταν απαιτείται βοήθεια για την άσκηση της εν λόγω δικαιοπρακτικής ικανότητας, τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν ότι κάτι τέτοιο διασφαλίζεται κατάλληλα από τον νόμο.

Τα άτομα με αναπηρία αποτελούν μια ετερόκλητη πληθυσμιακή ομάδα, αλλά κοινό τους σημείο, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, είναι η ανάγκη για πρόσθετες εγγυήσεις προκειμένου να απολαμβάνουν πλήρως τα δικαιώματά τους και να συμμετέχουν στην κοινωνία ισότιμα με τα άλλα μέλη.

Η ανάγκη επίδειξης ιδιαίτερης προσοχής στην κατάσταση των ατόμων με αναπηρία, όσον αφορά την άσκηση των δικαιωμάτων τους ισότιμα με τους άλλους, επιβεβαιώνεται από τις πρωτοβουλίες που λαμβάνονται στον εν λόγω τομέα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Η αρχή της μη εφαρμογής διακρίσεων πρέπει να αποτελεί τη βάση των κυβερνητικών πολιτικών που στοχεύουν στην απονομή ισότητας ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία.

Η πρόσβαση στο νομικό σύστημα αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα σε μια δημοκρατική κοινωνία, αλλά τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν συχνά διάφορα εμπόδια, συμπεριλαμβανομένων των δυσκολιών φυσικής πρόσβασης. Αυτό απαιτεί μια σειρά μέτρων και θετικών δράσεων, συμπεριλαμβανομένης της γενικότερης ευαισθητοποίησης για τα ζητήματα αναπηρίας μεταξύ των επαγγελματιών του νομικού τομέα.

3.12.2. Στόχοι

i. Διασφάλιση πραγματικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη για τα άτομα με αναπηρία σε ισότιμο βαθμό με τους άλλους.

ii. Προστασία και προώθηση της απόλαυσης όλων των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών από τα άτομα με αναπηρία σε ισότιμο βαθμό με τους άλλους.

3.12.3. Συγκεκριμένες δράσεις από τα κράτη μέλη

i. Παροχή προστασίας από τις διακρίσεις μέσω της θέσπισης συγκεκριμένων νομοθετικών μέτρων, οργάνων, διαδικασιών υποβολής εκθέσεων και μηχανισμών επανόρθωσης.

ii. Διασφάλιση της αφαίρεσης όλων των διατάξεων που κάνουν διακρίσεις όσον αφορά τα άτομα με αναπηρία από τη γενική νομοθεσία.

iii. Προώθηση (εθνικής και διεθνούς) εκπαίδευσης του προσωπικού επιβολής του νόμου, των δημόσιων αξιωματούχων, του δικαστικού και ιατρικού προσωπικού σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου και την αναπηρία.

iv. Ενθάρρυνση των μη κυβερνητικών δικτύων προώθησης που υπερασπίζονται τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

v. Διασφάλιση ίσης πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στο δικαστικό σύστημα, διαφυλάσσοντας το δικαίωμά τους στην πληροφόρηση και την επικοινωνία, όπου έχουν πρόσβαση.

vi. Παροχή κατάλληλης βοήθειας στα άτομα που δυσκολεύονται στην άσκηση της δικαιοπρακτικής τους ικανότητας και διασφάλιση ότι αυτή είναι σύμμετρη με το απαιτούμενο επίπεδο υποστήριξης.

(...)

3.13. Γραμμή δράσης αριθ. 13: Προστασία από τη βία και την κακοποίηση

3.13.1. Εισαγωγή

Οι πράξεις κακοποίησης ή βίας κατά οποιουδήποτε ατόμου είναι απαράδεκτες και η κοινωνία οφείλει να διασφαλίσει ότι τα άτομα, ιδιαίτερα τα πιο ευάλωτα, προστατεύονται από τέτοιου είδους κακοποίηση.

Υπάρχουν ενδείξεις ότι το ποσοστό κακοποίησης και βίας κατά ατόμων με αναπηρία είναι αρκετά υψηλότερο από το ποσοστό που αφορά τον γενικό πληθυσμό, και είναι υψηλότερο σε γυναίκες με αναπηρία, ιδιαίτερα σε γυναίκες με σοβαρή αναπηρία, όπου τα ποσοστά κακοποίησης υπερβαίνουν κατά πολύ τα αντίστοιχα των γυναικών χωρίς αναπηρία. Τέτοιου είδους κακοποίηση μπορεί να συμβεί σε ιδρύματα ή άλλης μορφής περίθαλψη και καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένου του οικογενειακού περιβάλλοντος. Μπορεί να προκληθεί από αγνώστους ή από άτομα που γνωρίζει το πρόσωπο και μπορεί να λάβει πολλές μορφές, όπως λεκτική βία, βιαιές ενέργειες ή άρνηση ικανοποίησης βασικών αναγκών.

Καθώς οι κυβερνήσεις δεν μπορούν να εγγυηθούν ότι δεν θα συμβούν πράξεις κακοποίησης, πρέπει να καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να καθιερώσουν μέτρα προστασίας και τις ισχυρότερες διασφαλίσεις. Υπάρχουν πολλοί τρόποι πρόληψης, ιδιαίτερα μέσω της εκπαίδευσης, για την εκτίμηση των ατομικών δικαιωμάτων προστασίας και για την αναγνώριση και την εξάλειψη του κινδύνου κακοποίησης. Τα άτομα με αναπηρία που υφίστανται κακοποίηση ή βία πρέπει να έχουν πρόσβαση σε κατάλληλα μέσα υποστήριξης. Πρέπει να υπάρχει ένα σύστημα, το οποίο να εμπιστεύονται επαρκώς, ώστε να αναφέρουν πράξεις κακοποίησης και να αναμένουν περαιτέρω ενέργειες παρακολούθησης, συμπεριλαμβανομένης της ατομικής υποστήριξης. Αυτά τα συστήματα απαιτούν ειδικευμένο και κατάλληλο προσωπικό που θα αντιλαμβάνεται και θα ανταποκρίνεται σε καταστάσεις κακοποίησης.

Αν και τα τελευταία έτη έγιναν κάποιες ερευνητικές προσπάθειες, είναι σαφές ότι απαιτείται περαιτέρω γνώση για την ενημέρωση των μελλοντικών στρατηγικών και βέλτιστων πρακτικών.

3.13.2. Στόχοι

- i. Εργασία στο πλαίσιο κατά των διακρίσεων και στο πλαίσιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου για την προστασία των ατόμων με αναπηρία από κάθε μορφή βίας και κακοποίησης.
- ii. Διασφάλιση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε υπηρεσίες και συστήματα υποστήριξης θυμάτων βίας και κακοποίησης.

3.13.3. Συγκεκριμένες δράσεις από τα κράτη μέλη

- i. Θέσπιση εγγυήσεων για την προστασία των ατόμων με αναπηρία από πράξεις βίας και κακοποίησης μέσω της αποτελεσματικής εφαρμογής πολιτικών και νομοθεσίας, όπου κρίνεται απαραίτητο.
- ii. Προώθηση της διαθεσιμότητας και της πρόσβασης σε μαθήματα εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρία με στόχο τη μείωση του κινδύνου περιστατικών βίας και κακοποίησης, για παράδειγμα μαθήματα αυτοπεποίθησης και ενδυνάμωσης.
- iii. Ανάπτυξη διαδικασιών, μέτρων και πρωτοκόλλων προσαρμοσμένων σε άτομα με αναπηρία, για τη βελτίωση του εντοπισμού πράξεων βίας και κακοποίησης και για τη διασφάλιση της λήψης όλων των απαραίτητων μέτρων κατά των δραστών, συμπεριλαμβανομένων των ένδικων μέσων και της επαρκούς επαγγελματικής παροχής συμβουλών σε περίπτωση συναισθηματικών προβλημάτων.
- iv. Διασφάλιση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία που είναι θύματα βίας και κακοποίησης, συμπεριλαμβανομένης της ενδοοικογενειακής, στις σχετικές υπηρεσίες υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένων των ένδικων μέσων.
- v. Αποτροπή και καταπολέμηση της βίας, της κακομεταχείρισης και της κακοποίησης σε κάθε περίπτωση, μέσω της υποστήριξης των οικογενειών, της ευαισθητοποίησης του κόσμου και της εκπαίδευσης, της προώθησης της συζήτησης και της συνεργασίας μεταξύ των σχετικών μερών.
- vi. Υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία, και ιδιαίτερα των γυναικών, και των οικογενειών τους, σε περιπτώσεις κακοποίησης μέσω της παροχής πληροφοριών και της πρόσβασης σε υπηρεσίες.
- vii. Διασφάλιση της ύπαρξης συστημάτων προστασίας από την κακοποίηση ατόμων με αναπηρία σε ψυχιατρικά ιδρύματα, οίκους και ιδρύματα κοινωνικής πρόνοιας, ορφανοτροφεία και άλλα θεσμικά περιβάλλοντα.
- viii. Διασφάλιση παροχής σχετικής εκπαίδευσης σε όλο το προσωπικό που εργάζεται σε ειδικά θεσμικά περιβάλλοντα και υπηρεσίες υποστήριξης για άτομα με αναπηρία.
- ix. Εκπαίδευση των αστυνομικών και δικαστικών αρχών, προκειμένου να παίρνουν κατάθεση από άτομα με αναπηρία και να χειρίζονται περιστατικά κακοποίησης με σοβαρότητα.

χ. Παροχή ενημέρωσης στα άτομα με αναπηρία σχετικά με τον τρόπο αποφυγής πράξεων βίας και κακοποίησης και σχετικά με τον τρόπο αναγνώρισης και αναφοράς αυτών.

xi. Λήψη αποτελεσματικών νομοθετικών, διοικητικών, δικαστικών ή άλλων μέτρων που θα ορίζουν αυστηρές κυρώσεις με διαφανή τρόπο και μέτρων ώστε να καταστεί δυνατός ο ανεξάρτητος έλεγχος από την κοινωνία των πολιτών, προκειμένου να αποτραπεί κάθε μορφή σωματικής ή ψυχικής βίας, τραυματισμού ή κακοποίησης, εγκατάλειψης και παραμέλησης, κακομεταχείρισης, εκμετάλλευσης ή απαγωγής ατόμων με αναπηρία.

(...)»

77. Τα σχετικά σημεία του ψηφίσματος ResAP(2005)1 για την προστασία των ενηλίκων και των παιδιών με αναπηρία από πράξεις κακοποίησης (υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 2 Φεβρουαρίου 2005 στην 913η συνεδρίαση των Αντιπροσώπων των Υπουργών) αναφέρουν:

«...

I. Ορισμός κακοποίησης

1. Στο παρόν ψήφισμα, ως κακοποίηση ορίζεται οποιαδήποτε πράξη ή παράλειψη καταλήγει σε παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των κοινωνικών ελευθεριών, της σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας, της αξιοπρέπειας ή της γενικότερης ευημερίας ενός εύλωτου ατόμου, είτε σκοπίμως είτε λόγω αμέλειας, συμπεριλαμβανομένων των σεξουαλικών σχέσεων ή των χρηματοοικονομικών συναλλαγών για τις οποίες το άτομο δεν δίνει ή δεν μπορεί να δώσει τη νόμιμη συναίνεσή του ή οι οποίες έχουν ως σκοπό την εκμετάλλευση αυτού. Σε ένα βασικό επίπεδο, η κακοποίηση μπορεί να λάβει ποικίλες μορφές:

a. σωματική βία, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής τιμωρίας, της φυλάκισης – η οποία συμπεριλαμβάνει τον εγκλεισμό κάποιου στο σπίτι του ή την απαγόρευση εξόδου από αυτό –, της κατάχρησης ή λανθασμένης χρήσης φαρμακευτικής αγωγής, της συμμετοχής σε ιατρικό πείραμα ή σε επεμβατική έρευνα χωρίς συναίνεση και της παράνομης κράτησης ψυχικά πασχόντων,

b. σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση, συμπεριλαμβανομένου του βιασμού, της σεξουαλικής επίθεσης, της σεξουαλικής παρενόχλησης, της αναγκαστικής συμμετοχής σε πορνογραφία και πορνεία,

c. ψυχολογικές απειλές και βλάβη, που συνήθως συνίστανται σε λεκτική κακοποίηση, περιορισμό, απομόνωση, απόρριψη, εκφοβισμό, παρενόχληση, ταπείνωση ή απειλές για τιμωρία ή εγκατάλειψη, συναισθηματικό εκβιασμό, αυταρχικότητα, άρνηση της ενήλικης κατάστασης και μεταχείριση ως ανηλίκων των ατόμων με αναπηρία και άρνηση της ατομικότητας, της σεξουαλικότητας, της μόρφωσης και εκπαίδευσης, της αναψυχής και της άθλησης,

(...)

3. Αυτές οι κακοποιήσεις απαιτούν μια σύμμετρη λύση: μια λύση που δεν επικαλύπτει τις νόμιμες επιλογές που κάνουν τα άτομα με αναπηρία, αλλά που

αναγνωρίζει τον ευάλωτο χαρακτήρα και την εκμετάλλευση. Ο όρος «κακοποίηση», επομένως, αναφέρεται σε ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων, που περιλαμβάνει ποινικές πράξεις, παραβιάσεις επαγγελματικής δεοντολογίας, πρακτικές που δεν εμπίπτουν στις συμφωνηθείσες κατευθυντήριες γραμμές ή πραγματικά ανεπαρκή φροντίδα. Ως αποτέλεσμα, τα μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης της κακοποίησης περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα αρχών και δράσεων, στους οποίους συμπεριλαμβάνεται η αστυνομία, το ποινικό δικαστικό σύστημα, τα κυβερνητικά όργανα που είναι υπεύθυνα για την παροχή υπηρεσιών και τα αντίστοιχα επαγγέλματα, οι οργανισμοί προώθησης, τα δίκτυα χρηστών και τα συμβούλια ασθενών, καθώς και οι πάροχοι και οι οργανωτές υπηρεσιών.

II. Αρχές και μέτρα προστασίας των ενηλίκων και των παιδιών με αναπηρία από πράξεις κακοποίησης

1. Προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων

Τα κράτη μέλη οφείλουν να προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες όλων των πολιτών τους. Πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρία προστατεύονται στον ίδιο τουλάχιστον βαθμό με τους υπόλοιπους πολίτες.

Τα κράτη μέλη πρέπει να αναγνωρίζουν ότι η κακοποίηση συνιστά παραβίαση των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Τα άτομα με αναπηρία πρέπει να προστατεύονται από σκόπιμη και/ή αποτρέψιμη βλάβη στον ίδιο τουλάχιστον βαθμό με τους υπόλοιπους πολίτες. Όταν τα άτομα με αναπηρία είναι ιδιαίτερα ευάλωτα, πρέπει να εφαρμόζονται πρόσθετα μέτρα για τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους.

2. Ενσωμάτωση ατόμων με αναπηρία

Τα κράτη μέλη πρέπει να αναγνωρίζουν ότι η διασφάλιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, ως πολιτών της χώρας τους, αποτελεί ευθύνη του κράτους.

Πρέπει να καταπολεμούν τις διακρίσεις κατά των ατόμων με αναπηρία, να προωθούν τα μέτρα αντιμετώπισής τους και να διασφαλίζουν την ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνικο-οικονομική ζωή των κοινοτήτων τους.

Πρέπει να αναγνωρίζουν ότι όλα τα άτομα με αναπηρία δικαιούνται αξιοπρέπεια, ίσες ευκαιρίες, το δικό τους εισόδημα, εκπαίδευση, απασχόληση, αποδοχή και ένταξη στην κοινωνική ζωή, συμπεριλαμβανομένης της προσβασιμότητας, της ιατρικής περίθαλψης, καθώς και της ιατρικής και λειτουργικής αποκατάστασης.

Πρέπει να εγγυώνται ότι τα άτομα με αναπηρία δικαιούνται προστασίας, στον ίδιο τουλάχιστον βαθμό με τους υπόλοιπους πολίτες, όσον αφορά τη χρήση των υπηρεσιών κάθε είδους από μέρους τους.

3. Πρόληψη κακοποίησης

Τα κράτη μέλη πρέπει να αυξάνουν την ευαισθητοποίηση του κόσμου, να προωθούν την ανοικτή συζήτηση, να αναπτύσσουν τη γνώση και να βελτιώνουν την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση.

Πρέπει να ενθαρρύνουν τη συνεργασία μεταξύ των αρχών και των οργανισμών για την εξεύρεση μέτρων για την πρόληψη της κακοποίησης, τη βελτίωση του εντοπισμού και της αναφοράς πράξεων κακοποίησης και την υποστήριξη των θυμάτων.

Πρέπει να δημιουργούν, να εφαρμόζουν και να παρακολουθούν τη νομοθεσία που αφορά τα πρότυπα και τους κανονισμούς των επαγγελματιών και των χώρων πρόνοιας, προκειμένου να μειώσουν τις πιθανότητες κακοποίησης ατόμων με αναπηρία μέσω πράξεων ή παραλείψεων.

4. Νομική προστασία

Τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν την πρόσβαση στο ποινικό δικαστικό σύστημα και τη χορήγηση επανόρθωσης και/ή αποζημίωσης σε άτομα με αναπηρία που υπήρξαν θύματα κακοποίησης στον ίδιο τουλάχιστον βαθμό με τους υπόλοιπους πολίτες. Όπου απαιτείται, πρέπει να παρέχεται πρόσθετη βοήθεια για την εξάλειψη των φυσικών και άλλων εμποδίων για τα άτομα με αναπηρία.

Τα άτομα με αναπηρία είναι προσφεύγοντες σύμφωνα με το αστικό δίκαιο, και τα δικαιώματά τους πρέπει να διασφαλίζονται. Τα κράτη μέλη πρέπει, ως εκ τούτου, να διασφαλίζουν ότι οι επαγγελματίες που εργάζονται στο ποινικό δικαστικό σύστημα αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία χωρίς διακρίσεις και κατά τρόπο που εγγυάται ισότητα ευκαιριών ως προς την άσκηση των δικαιωμάτων τους ως πολιτών.

(...)»

B. Κοινοβουλευτική Συνέλευση

78. Τα σχετικά σημεία του ψηφίσματος 1642 (2009) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης σχετικά με την πρόσβαση στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και την πλήρη και ενεργή συμμετοχή τους στην κοινωνία (υιοθετήθηκε στις 26 Ιανουαρίου 2009) αναφέρουν τα εξής:

«1. Περισσότερα από ένα στα 10 άτομα υποφέρουν από κάποιας μορφής αναπηρία, αντιπροσωπεύοντας συνολικά 650 εκατομμύρια άτομα παγκοσμίως, με ακόμη μεγαλύτερη αναλογία στην Ευρώπη, όπου φτάνουν τα 200 εκατομμύρια άτομα. Υπάρχει συσχετισμός μεταξύ ηλικίας και αναπηρίας: καθώς ο πληθυσμός μεγαλώνει ηλικιακά και η ιατρική περίθαλψη βελτιώνεται, ο αριθμός των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη αυξάνεται και θα συνεχίσει να αυξάνεται.

2. Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση υπενθυμίζει ότι η Ευρωπαϊκή σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης (ETS αριθ. 5) προστατεύει κάθε άτομο, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία, και ότι το άρθρο 15 του αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη (ETS αριθ. 163) εγγυάται ρητά στα άτομα με αναπηρία την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος στην ανεξαρτησία, την κοινωνική ένταξη και τη συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας. Ένα πιο πρόσφατο κείμενο που αναμενόταν με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, τέθηκε σε ισχύ στις 3 Μαΐου 2008. Η Συνέλευση χαιρετίζει το εν λόγω κείμενο, που περιγράφει λεπτομερώς τα δικαιώματα των ατόμων, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, με

αναπηρία και σίγουρα θα συμβάλλει στην αλλαγή αντιλήψεων που απαιτείται για τη βελτίωση της κατάστασης των ατόμων με σωματική ή νοητική αναπηρία.

3. Η Συνέλευση σημειώνει ότι, στην πράξη, η πρόσβαση των ατόμων με σωματική ή νοητική αναπηρία στα δικαιώματά τους σε ισότιμο βαθμό με τα άτομα χωρίς αναπηρία συχνά παραμένει ευσεβής πόθος και αποδεικνύεται ανεπαρκής. Ως εκ τούτου, χαιρετίζει την κατάρτιση εκ μέρους του Συμβουλίου της Ευρώπης Σχεδίου Δράσης για τα άτομα με αναπηρία για την περίοδο 2006-2015 περί της προώθησης των δικαιωμάτων και της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία (Σύσταση Rec(2006)5 της Επιτροπής Υπουργών), το οποίο στοχεύει στην εξεύρεση πρακτικών λύσεων στα πλέον σοβαρά και κοινά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία και στην ενίσχυση της ισότητας των ευκαιριών και το οποίο προωθεί ορισμένα μέτρα για τη βελτίωση της κατάστασης των ατόμων με αναπηρία σε κάθε πτυχή της καθημερινότητας.

(...)

18. Καθώς η στάση της κοινωνίας, οι προκαταλήψεις και η υφιστάμενη νοοτροπία παραμένουν το κύριο εμπόδιο για την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στα δικαιώματά τους και στην πλήρη και ενεργή συμμετοχή τους στην κοινωνία, η Συνέλευση καλεί τα κράτη μέλη:

18.1. να εντείνουν τις εκστρατείες τους εφιστώντας την προσοχή του κοινού σε ζητήματα σχετικά με την αναπηρία και παρέχοντας πληροφόρηση για αυτά,

18.2. να λάβουν νομικά μέτρα και να ποινικοποιήσουν τις πρακτικές διακρίσεων και τις απαράδεκτες συμπεριφορές προς τα άτομα με αναπηρία, ιδίως τις πράξεις κακοποίησης, που διαπράττονται είτε από μεμονωμένα άτομα ή στους χώρους των ιδρυμάτων ιατρικής περίθαλψης,

18.3. να διαδίδουν παραδείγματα ορθών πρακτικών σε κάθε πτυχή της καθημερινότητας, προκειμένου να καταστεί σαφές σε όλους, και ιδιαίτερα στους νέους, το αντικείμενο του εν λόγω ζητήματος στην κοινωνία των πολιτών, το εργασιακό περιβάλλον και τον εκπαιδευτικό κόσμο,

18.4. να διασφαλίσουν την πλήρη και ενεργή συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε όλες αυτές τις διαδικασίες.

(...))»

IV. ΣΧΕΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ

79. Τα σχετικά σημεία της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (ΑμεΑ) (η οποία κυρώθηκε από την Κροατία τον Ιούλιο του 2007 και τέθηκε σε ισχύ στις 3 Μαΐου 2008) αναφέρουν:

Άρθρο 1 - Σκοπός

«Ο σκοπός της παρούσας Σύμβασης είναι η προαγωγή, προστασία και διασφάλιση της πλήρους και ισότιμης απόλαυσης όλων των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των

θεμελιωδών ελευθεριών από όλα τα ΑμεΑ και η προώθηση του σεβασμού της εγγενούς αξιοπρέπειας.

Στα ΑμεΑ συμπεριλαμβάνονται άτομα με μακροχρόνιες σωματικές, νοητικές, πνευματικές ή αισθητηριακές βλάβες, οι οποίες σε αλληλεπίδραση με διάφορα εμπόδια δύνανται να παρεμποδίσουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία σε ίση βάση με τους άλλους.»

Άρθρο 4 - Γενικές υποχρεώσεις

«1. Τα Κράτη Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να διασφαλίσουν και να προωθήσουν την πλήρη εφαρμογή όλων των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών για όλα τα ΑμεΑ χωρίς καμία διάκριση με βάση την αναπηρία. Ως προς αυτό τα Κράτη Μέρη αναλαμβάνουν:

Να υιοθετήσουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα για την εφαρμογή των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση,

Να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένης νομοθεσίας, για να τροποποιήσουν ή να καταργήσουν υπάρχοντες νόμους, κανονισμούς, ήθη και έθιμα και πρακτικές που συνιστούν διάκριση κατά των ΑμεΑ,

Να λάβουν υπόψη την προστασία και την προαγωγή των δικαιωμάτων των ΑμεΑ σε όλες τις πολιτικές και προγράμματα,

Να απέχουν από την εμπλοκή οιασδήποτε πράξης δράσης ή πρακτικής που είναι ασυμβίβαστες με την παρούσα Σύμβαση και να διασφαλίσουν ότι οι δημόσιες αρχές και ιδρύματα λειτουργούν σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση,

Να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξαλείψουν τη διάκριση με βάση την αναπηρία από οποιοδήποτε άτομο, οργανισμό ή ιδιωτική επιχείρηση,

(...)»

Άρθρο 5 - Ισότητα και μη-διάκριση

«1. Τα Κράτη Μέρη αναγνωρίζουν ότι όλα τα άτομα είναι ίσα ενώπιον και σύμφωνα με τον νόμο και έχουν δικαίωμα χωρίς διάκριση στην ίση προστασία και στα ίσα προνόμια όπως κατοχυρώνονται ή παρέχονται από το δίκαιο.

2. Τα Κράτη Μέρη απαγορεύουν όλες τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας και εγγυώνται στα ΑμεΑ ίση και αποτελεσματική νομική προστασία έναντι κάθε είδους διάκρισης.

3. Για να προωθήσουν την ισότητα και να εξαλείψουν τη διάκριση, τα Κράτη Μέρη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν την παροχή εύλογης προσαρμογής.

4. Συγκεκριμένα μέτρα τα οποία είναι απαραίτητα για να επιταχυνθεί ή να επιτευχθεί πραγματική ισότητα των ΑμεΑ δεν θεωρούνται ως διάκριση υπό τους όρους της παρούσας Σύμβασης.»

Άρθρο 8 - Αφύπνιση της κοινωνίας

«1. Τα Κράτη Μέρη αναλαμβάνουν να υιοθετήσουν άμεσα, αποτελεσματικά και κατάλληλα μέτρα:

για την αφύπνιση της κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένου και του επιπέδου της οικογένειας, σχετικά με τα ΑμεΑ, και για να καλλιεργήσουν το σεβασμό για τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια των ΑμεΑ,

για να καταπολεμήσουν στερεότυπα, προκαταλήψεις και επιβλαβείς πρακτικές σχετικά με τα ΑμεΑ, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που βασίζονται στο φύλο και στην ηλικία, σε όλους τους τομείς της ζωής,

για να προωθήσουν την αφύπνιση των δυνατοτήτων και των συνεισφορών των ΑμεΑ.

Τα μέτρα για την επίτευξη των ανωτέρω περιλαμβάνουν:

Το σχεδιασμό και διατήρηση αποτελεσματικών εκστρατειών για την αφύπνιση του κοινού με σκοπό:

να καλλιεργήσουν το αίσθημα της αποδοχής των δικαιωμάτων των ΑμεΑ,

να προωθήσουν θετικές αντιλήψεις και μεγαλύτερη κοινωνική αφύπνιση προς τα ΑμεΑ,

να προωθήσουν την αναγνώριση των δεξιοτήτων, προσόντων και ικανοτήτων των ΑμεΑ, και των συνεισφορών τους στο εργασιακό περιβάλλον και στην αγορά εργασίας,

Την υιοθέτηση, σε όλα τα επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος, που θα συμπεριλαμβάνει όλα τα παιδιά από νεαρή ηλικία, μιας συμπεριφοράς σεβασμού για τα δικαιώματα των ΑμεΑ.

Την ενθάρρυνση όλων των οργάνων των ΜΜΕ να προβάλλουν τα ΑμεΑ κατά τρόπο συνεπή προς το σκοπό της παρούσας Σύμβασης.

Την προώθηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων αφύπνισης σχετικά με τα ΑμεΑ και τα δικαιώματά τους.»

Άρθρο 15 - Ελευθερία από βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία

«1. Κανείς δεν υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία. Ειδικότερα, κανείς δεν υποβάλλεται χωρίς την ελεύθερη συγκατάθεσή του/της σε ιατρικά ή επιστημονικά πειράματα.

2. Τα Κράτη Μέρη λαμβάνουν όλα τα αποτελεσματικά νομοθετικά, διοικητικά, δικαστικά ή άλλα μέτρα για να αποτρέψουν τα ΑμεΑ, σε ίση βάση με τους άλλους, από το να υποβάλλονται σε βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία.»

Άρθρο 16 - Ελευθερία από εκμετάλλευση, βία και εξαπάτηση

«1. Τα Κράτη Μέρη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά, εκπαιδευτικά και άλλα μέτρα για να προστατέψουν τα ΑμεΑ, τόσο εντός όσο και εκτός κατοικίας, από όλες τις μορφές εκμετάλλευσης, βίας και εξαπάτησης συμπεριλαμβανομένων των εκφάνσεων που βασίζεται το φύλο τους.

2. Τα Κράτη Μέρη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την πρόληψη όλων των μορφών εκμετάλλευσης, βίας και κακοποίησης με την εξασφάλιση, εκτός των άλλων, κατάλληλων μορφών βοήθειας, που είναι φιλικά προσκείμενες στο φύλο και στην ηλικία, και υποστήριξης για ΑμεΑ και τις οικογένειες και τα άτομα που φροντίζουν τα ΑμεΑ. Στα μέτρα αυτά συμπεριλαμβάνεται και η παροχή πληροφοριών και εκπαίδευσης ως προς την αποφυγή, αναγνώριση και αναφορά περιστατικών εκμετάλλευσης, βίας και κακοποίησης. Τα Κράτη Μέρη διασφαλίζουν ότι οι υπηρεσίες προστασίας είναι φιλικά προσκείμενες στο φύλο και την αναπηρία.

3. Για την πρόληψη όλων των μορφών εκμετάλλευσης, βίας και κακοποίησης, τα Κράτη Μέρη διασφαλίζουν ότι όλες οι εγκαταστάσεις και τα προγράμματα που είναι σχεδιασμένα να εξυπηρετούν τα ΑμεΑ τελούν υπό αποτελεσματική εποπτεία από ανεξάρτητες αρχές.

4. Τα Κράτη Μέρη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διευκολύνουν τη σωματική, γνωστική και ψυχολογική ανάρρωση, αποκατάσταση και κοινωνική επανένταξη των ΑμεΑ που γίνονται θύματα κάθε μορφής εκμετάλλευσης, βίας και κακοποίησης, συμπεριλαμβανομένων και υπηρεσιών φροντίδας, όπως η ανάρρωση και η επανένταξη, που θα λαμβάνουν χώρα σε ένα περιβάλλον που ευνοεί την υγεία, την ευημερία, τον αυτοσεβασμό, την αξιοπρέπεια και την αυτονομία του ατόμου και λαμβάνει υπόψη τις συγκεκριμένες ανάγκες που απορρέουν λόγω φύλου και ηλικίας.

5. Τα Κράτη Μέρη εφαρμόζουν αποτελεσματική νομοθεσία και πρακτικές, και ειδικότερα νομοθεσία και πολιτικές που εστιάζουν στη γυναίκα και το παιδί, για να εξασφαλίσουν ότι περιστατικά εκμετάλλευσης, βίας και κακοποίησης κατά των ΑμεΑ θα γνωστοποιούνται, διερευνώνται και όπου απαραίτητο θα διώκονται ποινικά.»

Άρθρο 17 - Προστασία της ακεραιότητας του ατόμου

«Κάθε ΑμεΑ έχει το δικαίωμα στο σεβασμό της φυσικής και διανοητικής του/της ακεραιότητας σε ίση βάση με τους άλλους.»

Ο ΝΟΜΟΣ**Ι. ΕΙΚΑΖΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ 2, 3 ΚΑΙ 8 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ**

80. Οι προσφεύγοντες παραπονέθηκαν ότι οι κρατικές αρχές δεν τους παρείχαν επαρκή προστασία από την παρενόχληση που δέχονταν από

παιδιά που έμεναν στη γειτονιά τους. Επικαλέστηκαν τα άρθρα 2, 3 και 8 της Σύμβασης, τα σχετικά σημεία των οποίων αναφέρουν τα εξής:

Άρθρο 2

«1. Το δικαίωμα εκάστου προσώπου εις την ζωήν προστατεύεται υπό του νόμου. Εις ουδένα δύναται να επιβληθή εκ προθέσεως θάνατος, ειμή εις εκτέλεσιν θανατικής ποινής εκδιδομένης υπό δικαστηρίου εν περιπτώσει αδικήματος τιμωρουμένου υπό του νόμου δια της ποινής ταύτης.

(...)»

Άρθρο 3

«Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία.»

Άρθρο 8

«1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις σεβασμόν της ιδιωτικής (...) ζωής του (...)

2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξη επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αύτη προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, την ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων.»

A. Παραδεκτό

1. Τα επιχειρήματα των διαδίκων

(α) Οι ισχυρισμοί της κυβέρνησης

81. Η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι τα άρθρα 2 και 3 δεν έχουν εφαρμογή στις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης. Όσον αφορά το άρθρο 2, υποστήριξε ότι η ζωή των προσφευγόντων δεν τέθηκε ποτέ σε κίνδυνο καθ' οιονδήποτε τρόπο. Όσον αφορά το άρθρο 3 της Σύμβασης, η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι δεν είχε επιτευχθεί ο απαιτούμενος βαθμός σοβαρότητας, καθώς η καταγγεληθείσα παρενόχληση ήταν κατά κύριο λόγο φραστική, ενώ ο τραυματισμός που υπέστη ο πρώτος προσφεύγων στις 4 Απριλίου 2009 ήταν ελαφριάς μορφής. Ισχυρίστηκε, επίσης, ότι το γεγονός ότι ο πρώτος προσφεύγων εξέφρασε την επιθυμία να περπατάει κατέδειξε ότι τα υπό κρίση γεγονότα δεν αποτέλεσαν τραυματικές εμπειρίες γι' αυτόν.

82. Η Κυβέρνηση υποστήριξε, επίσης, ότι οι προσφεύγοντες δεν εξάντλησαν όλα τα διαθέσιμα εσωτερικά ένδικα μέσα. Κατά την άποψη της Κυβέρνησης, οι προσφεύγοντες έπρεπε να εγείρουν αγωγή αποζημίωσης κατά των εν λόγω παιδιών και των γονέων τους, καθώς και κατά του σχολείου στο οποίο πήγαιναν τα παιδιά ή κατά άλλων αρχών. Επιπλέον, μπορούσαν να κινήσουν διαδικασίες για αδικήματα ήσσονος σημασίας κατά των γονέων των παιδιών. Μπορούσαν, επίσης, να εγείρουν «αγωγή κατά παράνομης πράξης» κατά των αρμόδιων αρχών δυνάμει του Νόμου περί διοικητικών διαφορών. Στις διαδικασίες που κινήθηκαν για μια τέτοια αγωγή, το αρμόδιο δικαστήριο υποχρεούτο να δράσει επείγοντως. Εκδίδοντας απόφαση που δέχεται την αγωγή, το δικαστήριο θα απαγόρευε οποιαδήποτε περαιτέρω παράνομη πράξη. Η απόφαση έπρεπε να εκτελεστεί εντός τριών ημερών από την κοινοποίησή της στους διαδίκους.

83. Όσον αφορά τα γεγονότα της 10ης Απριλίου και 13ης Μαΐου 2010, η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι οι εικαζόμενοι δράστες, P.B. και Z.B., ήταν δεκατεσσάρων ετών και θα μπορούσαν να θεωρηθούν ποινικά υπεύθυνοι. Καθώς η ποινική έρευνα ήταν εν εξελίξει, οποιαδήποτε καταγγελία σχετική με αυτά τα περιστατικά ήταν πρόωρη.

(β) Οι ισχυρισμοί των προσφευγόντων

84. Οι προσφεύγοντες, απαντώντας, ισχυρίστηκαν ότι υπέστησαν συνεχείς παρενοχλήσεις που περιελάμβαναν και πράξεις σωματικής βίας κατά του πρώτου προσφεύγοντος και λεκτικής βίας κατά αμφοτέρων των προσφευγόντων. Οι εν λόγω παρενοχλήσεις διατάραζαν την καθημερινότητά τους και τους προκάλεσαν συνεχές άγχος και πόνο σε υψηλό βαθμό, ιδιαίτερα λόγω της ιατρικής κατάστασης του πρώτου προσφεύγοντος. Ισχυρίστηκαν ότι η συνεχής παρενόχληση και κακοποίηση πληρούσε το πρότυπο της απαιτούμενης έντασης σύμφωνα με τα άρθρα 3 και 8 της Σύμβασης και ότι το άρθρο 2 της Σύμβασης ήταν επίσης εφαρμοστέο, δεδομένης της κλιμάκωσης της βίας κατά του πρώτου προσφεύγοντος λόγω της μέγιστης ευαισθησίας του, καθώς και της πιθανότητας, που έχει αποδειχθεί σε έρευνα για εγκλήματα μίσους κατά ατόμων με αναπηρία, εξέλιξης της παρενόχλησης χαμηλού επιπέδου, εάν δεν τεθεί υπό έλεγχο, σε βία πλήρους κλίμακας που πιθανόν να καταλήξει σε ακραίες περιστάσεις σε θάνατο ή σοβαρή κακομεταχείριση.

85. Ως προς την εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων, υποστήριξαν ότι το εσωτερικό νομικό σύστημα δεν παρέχει ένδικα μέσα που να χορηγούν επανόρθωση για εγκλήματα μίσους κατά ατόμων με αναπηρία. Αυτό ενισχύεται από το γεγονός ότι η Κυβέρνηση δεν κατέθεσε κάποια σχετική νομολογία για να υποστηρίξει τους ισχυρισμούς της σχετικά με τη διαθεσιμότητα και την αποτελεσματικότητα των ένδικων μέσων στα οποία βασίστηκε.

86. Όσον αφορά τη δυνατότητα έγερσης αγωγής κατά των αρχών για παράνομη πράξη δυνάμει της παραγράφου 67 του Νόμου περί διοικητικών

διαφορών, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι οι απαιτήσεις επί του παραδεκτού για το εν λόγω ένδικο μέσο, για παράδειγμα ότι η παράνομη πράξη πρέπει να ισοδυναμεί με παραβίαση του Συντάγματος, ότι το ένδικο μέσο πρέπει να αποτελεί την έσχατη προσφυγή και ότι η παράνομη δραστηριότητα πρέπει να είναι σε εξέλιξη κατά τη στιγμή έγερσης της αγωγής, το καθιστούσαν αναποτελεσματικό για την υπό κρίση υπόθεση.

87. Όσον αφορά τη δυνατότητα έγερσης αστικής αγωγής για αποζημίωση κατά των γονέων των εμπλεκόμενων παιδιών, οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί σε υποθέσεις κατά της Κροατίας ότι η αποτελεσματική αποτροπή επιθέσεων κατά της σωματικής ακεραιότητας ενός ατόμου απαιτεί αποδοτικούς μηχανισμούς του ποινικού δικαίου που θα μπορούσαν να διασφαλίσουν επαρκή προστασία υπό αυτή την άποψη (ανέφεραν την υπόθεση *Sandra Janković κατά Κροατίας*, αριθ. 38478/05, § 36, 5 Μαρτίου 2009).

88. Όσον αφορά τις διαδικασίες για αδικήματα ήσσονος σημασίας, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι αυτές ισχύουν μόνο για αδικήματα ήσσονος σημασίας κατά της δημόσιας ειρήνης και τάξης και ότι, ως εκ τούτου, το εν λόγω ένδικο μέσο ήταν σαφώς ανεπαρκές ως προς τη βλάβη που υπέστη η σωματική και ψυχολογική ακεραιότητα των προσφευγόντων.

89. Όσον αφορά τον ισχυρισμό της Κυβέρνησης ότι η προσφυγή ήταν πρόωρη αναφορικά με τα γεγονότα της 10ης Απριλίου και 13ης Μαΐου 2010, καθώς η έρευνα για τα εν λόγω γεγονότα ήταν ακόμη σε εξέλιξη, οι προσφεύγοντες απάντησαν ότι δεν έλαβαν ποτέ επίσημη πληροφόρηση για την εκκίνηση κάποιας σχετικής έρευνας και ότι, σε κάθε περίπτωση, υπήρξαν αδικαιολόγητες καθυστερήσεις στον χειρισμό της υπόθεσης από τις αρχές. Επιπλέον, η εν λόγω έρευνα εξέτασε μεμονωμένα περιστατικά και όχι την κατάσταση των προσφευγόντων συνολικά.

2. Η κρίση του Δικαστηρίου

(α) Δυνατότητα εφαρμογής των άρθρων 2, 3 και 8 της Σύμβασης στις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης

(i) Αναφορικά με τον πρώτο προσφεύγοντα

90. Το Δικαστήριο επισημαίνει τα επαναλαμβανόμενα περιστατικά βίαιης συμπεριφοράς έναντι του πρώτου προσφεύγοντος. Τα υπό κρίση γεγονότα αφορούν συχνά επεισόδια παρενόχλησης μεταξύ 31 Ιουλίου 2008 και Φεβρουαρίου 2011, δηλαδή για περίοδο δύομισι ετών. Τα περιστατικά αφορούσαν φραστική και σωματική παρενόχληση, συμπεριλαμβανομένων πράξεων βίας, όπως κάψιμο των χεριών του πρώτου προσφεύγοντος με τσιγάρο, σπρώξιμο του ιδίου πάνω σε σιδερένιο φράκτη και χτύπημα αυτού με μπάλα. Λόγω του γεγονότος ότι όλα τα περιστατικά στην παρούσα υπόθεση αφορούν πράξεις που τελέστηκαν από μια παρέα παιδιών και

συνέβαιναν για παρατεταμένη χρονική περίοδο, το Δικαστήριο θα τα εξετάσει θεωρώντας τα συνεχή κατάσταση.

91. Το Δικαστήριο σημειώνει περαιτέρω ότι τα περιστατικά παρενόχλησης του πρώτου προσφεύγοντος από παιδιά που ζουν στη γειτονιά του και πηγαίνουν στο κοντινό δημοτικό σχολείο είναι καλά τεκμηριωμένα από εκθέσεις της αστυνομίας και ιατρικές γνωματεύσεις, μεταξύ άλλων. Οι ιατρικές γνωματεύσεις δείχνουν την αρνητική επίδραση που προκάλεσαν αυτά τα περιστατικά στη σωματική και ψυχική του υγεία. Οι γνωματεύσεις για τον πρώτο προσφεύγοντα αναφέρουν ότι υποφέρει από σοβαρές νοητικές διαταραχές, αλλά είναι ένα φιλήσυχο και καλοκάγαθο άτομο που δεν μπορεί και δεν γνωρίζει πώς να υπερασπιστεί τον εαυτό του από αυτούς που τον κακοποιούν. Εξαιτίας της συνεχούς παρενόχλησης που υφίστατο, έπρεπε να υποβληθεί σε ψυχοθεραπεία, ενώ συχνά τρομοκρατείται και αισθάνεται αγχωμένος. Συστήθηκε η απομάκρυνσή του από καταστάσεις παρενόχλησης.

92. Ο πρώτος προσφεύγων διατύπωσε βάσιμους ισχυρισμούς ότι για παρατεταμένη χρονική περίοδο υφίστατο απειλές για τη σωματική και ψυχική του ακεραιότητα και δέχτηκε πραγματικά παρενόχληση ή επίθεση σε αρκετές περιπτώσεις.

93. Λόγω αυτών των γεγονότων, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι κρατικές αρχές είχαν θετική υποχρέωση να προστατεύσουν τον πρώτο προσφεύγοντα από τη βίαιη συμπεριφορά των εμπλεκόμενων παιδιών. Η εν λόγω υποχρέωση υπό τις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης προκύπτει βάσει των άρθρων 3 και 8 της Σύμβασης. Υπό τις περιστάσεις της υπόθεσης, το Δικαστήριο θεωρεί, ωστόσο, ότι αρκεί η ανάλυση των ισχυρισμών του πρώτου προσφεύγοντος μόνο από τη σκοπιά του άρθρου 3 της Σύμβασης.

94. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η κακομεταχείριση πρέπει να φθάνει σε κάποιον ελάχιστο βαθμό σοβαρότητας για να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3. Η εκτίμηση αυτού του ελάχιστου βαθμού είναι σχετική. Εξαρτάται από όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης, όπως τη φύση και το ευρύτερο πλαίσιο της μεταχείρισης, τη διάρκειά της, την επίδρασή της στη σωματική και ψυχική υγεία και, σε ορισμένες περιπτώσεις, το φύλο, την ηλικία και την κατάσταση της υγείας του θύματος (βλ. *Costello-Roberts κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 25 Μαρτίου 1993, § 30, Σειρά Α αριθ. 247-C, και *A. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 23 Σεπτεμβρίου 1998, § 20, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VI).

95. Η μεταχείριση κρίθηκε από το Δικαστήριο «απάνθρωπη» επειδή, μεταξύ άλλων, ήταν προσχεδιασμένη, λάμβανε χώρα για πολλές ώρες ασταμάτητα και προκαλούσε πραγματική σωματική βλάβη ή έντονο σωματικό και ψυχικό πόνο (βλ. *Labita κατά Italy* [GC], αριθ. 26772/95, § 120, ΕΔΑΔ 2000-IV). Η μεταχείριση κρίθηκε «εξευτελιστική», στις περιστάσεις που ξυπνούσε στο θύμα αισθήματα φόβου, αγωνίας και κατωτερότητας ικανά να το ταπεινώσουν και να το εξευτελίσουν και πιθανόν να του κάμψουν τη σωματική ή ηθική αντοχή (βλ. *Hurtado κατά*

Ελβετίας, 28 Ιανουαρίου 1994, γνωμοδότηση της Επιτροπής, § 67, Σειρά Α αριθ. 280, και *Wieser κατά Αυστρίας*, αριθ. 2293/03, § 36, 22 Φεβρουαρίου 2007).

96. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι η παρενόχληση του πρώτου προσφεύγοντος, η οποία, σε μία τουλάχιστον περίπτωση, του προκάλεσε σωματικές βλάβες, καθώς και αίσθημα φόβου και απόγνωσης, ήταν επαρκώς σοβαρή ώστε να καλύπτει τον βαθμό σοβαρότητας που απαιτείται για να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης και, κατά συνέπεια, να καταστήσει την εν λόγω διάταξη εφαρμοστέα στην παρούσα υπόθεση (βλ. *Price κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αριθ. 33394/96, § 24, ΕΔΑΔ 2001-VII, και *Milanović κατά Σερβίας*, αριθ. 44614/07, § 87, 14 Δεκεμβρίου 2010).

(ii) Αναφορικά με τη δεύτερη προσφεύγουσα

97. Όσον αφορά τη δεύτερη προσφεύγουσα, το Δικαστήριο σημειώνει ότι αυτή δεν είχε εκτεθεί σε καμία μορφή βίας που να επηρεάζει τη σωματική της ακεραιότητα. Ωστόσο, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η συνεχής παρενόχληση του πρώτου προσφεύγοντος, του γιου της, που είναι άτομο με αναπηρία και τον οποίο φροντίζει, και τα περιστατικά παρενόχλησης που αφορούσαν και εκείνη προσωπικά προκάλεσαν, ακόμη και σε ηπιότερη μορφή, αναστάτωση στην καθημερινότητα και τις συνήθειές της, γεγονός που είχε αρνητική επίδραση στην ιδιωτική και οικογενειακή της ζωή. Πράγματι, η ηθική ακεραιότητα ενός ατόμου καλύπτεται από την έννοια της ιδιωτικής ζωής. Η έννοια της ιδιωτικής ζωής εκτείνεται και στη σφαίρα που αφορά τις σχέσεις των ατόμων μεταξύ τους.

98. Ως εκ τούτου, συνάγεται ότι το Άρθρο 8 είναι εφαρμοστέο στις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης όσον αφορά τις αιτιάσεις που αφορούν τη δεύτερη προσφεύγουσα.

(β) Εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων

99. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι σκοπός του άρθρου 35 είναι να προσφέρει στα συμβαλλόμενα κράτη την ευκαιρία να αποτρέψουν ή να αποκαταστήσουν τις παραβιάσεις που εικάζεται ότι έκαναν, προτού οι εν λόγω ισχυρισμοί υποβληθούν ενώπιον των οργάνων της Σύμβασης. Συνεπώς, τα κράτη εξαιρούνται από την υποχρέωση να λογοδοτήσουν για τις πράξεις τους ενώπιον ενός διεθνούς οργάνου, πριν τους δοθεί ευκαιρία να διευθετήσουν το ζήτημα μέσω του δικού τους νομικού συστήματος. Ο κανόνας της εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων στον οποίο αναφέρεται το άρθρο 35 της Σύμβασης απαιτεί να υποβληθεί η συνήθης προσφυγή ενός προσφεύγοντος μόνο σε ένδικα μέσα που σχετίζονται με τις εικαζόμενες παραβιάσεις και ταυτόχρονα είναι διαθέσιμα και επαρκή. Η ύπαρξη των εν λόγω ένδικων μέσων πρέπει να είναι επαρκώς σίγουρη όχι μόνο στη θεωρία, αλλά και στην πράξη, ειδάλλως θα στερούνται της απαιτούμενης προσβασιμότητας και αποτελεσματικότητας. Επαφίεται στο

εναγόμενο κράτος να διασφαλίσει την ικανοποίηση αυτών των διάφορων προϋποθέσεων (βλ. *Selmouni κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 25803/94, §§ 74 και 75, ΕΔΑΔ 1999-V).

100. Το άρθρο 35 προβλέπει τον καταμερισμό του βάρους της απόδειξης. Εναπόκειται στην Κυβέρνηση που διατείνεται μη εξάντληση να πείσει το Δικαστήριο ότι το ένδικο μέσο ήταν αποτελεσματικό και διαθέσιμο στη θεωρία και στην πράξη το σχετικό διάστημα, δηλαδή ότι ήταν προσβάσιμο, ότι ήταν ικανό να παράσχει επανόρθωση για τις προβληθείσες αιτιάσεις και ότι προσέφερε εύλογες προοπτικές επιτυχίας (βλ. *Akdivar και άλλοι κατά Τουρκίας*, 16 Σεπτεμβρίου 1996, § 68, Εκθέσεις 1996-IV).

101. Το Δικαστήριο θα υπογράμμιζε ότι η εφαρμογή του εν λόγω κανόνα πρέπει να λαμβάνει δεόντως υπόψη το ευρύτερο πλαίσιο. Αναλόγως, αναγνώρισε ότι το άρθρο 35 πρέπει να εφαρμόζεται με κάποιον βαθμό ευελιξίας και χωρίς υπερβολική τυπικότητα (βλ. *Cardot κατά Γαλλίας*, 19 Μαρτίου 1991, § 34, Σειρά Α αριθ. 200). Αναγνώρισε περαιτέρω ότι ο κανόνας της εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων δεν είναι απόλυτος ούτε ικανός να εφαρμοστεί αυτόματα. Εξετάζοντας εάν ο κανόνας τηρήθηκε, είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες συνθήκες κάθε υπόθεσης (βλ. *Van Oosterwijck κατά Βελγίου*, 6 Νοεμβρίου 1980, § 35, Σειρά Α αριθ. 40). Αυτό σημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι το Δικαστήριο πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη όχι μόνο την ύπαρξη των επίσημων ένδικων μέσων στο νομικό σύστημα του ενδιαφερόμενου Συμβαλλόμενου Μέρους, αλλά και το γενικό νομικό και πολιτικό πλαίσιο στο οποίο αυτά λειτουργούν, καθώς και τις προσωπικές περιστάσεις των προσφευγόντων (βλ. *Akdivar και άλλοι*, όπ. π., § 69).

102. Όσον αφορά την παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Κυβέρνηση ανέφερε ότι οι προσφεύγοντες έπρεπε να είχαν εγείρει αστική αγωγή για αποζημίωση κατά των γονέων των παιδιών που εμπλέκονταν στις πράξεις παρενόχλησης και βίας κατά του πρώτου προσφεύγοντος, ενώ πρόσθεσε ότι είχαν επίσης τη δυνατότητα να κινήσουν διαδικασίες για αδικήματα ήσσονος σημασίας κατά των γονέων αυτών των παιδιών.

103. Σε αυτό το πλαίσιο, το Δικαστήριο σημειώνει ότι στην παρούσα υπόθεση δεν διακυβεύεται η ατομική ευθύνη των γονέων των παιδιών που εμπλέκονται, αλλά η εικαζόμενη έλλειψη επαρκούς λύσης από τις αρμόδιες κρατικές αρχές για τις επαναλαμβανόμενες πράξεις παρενόχλησης και βίας από παιδιά που, λόγω της νεαρής τους ηλικίας, δεν μπορούν να διωχθούν ποινικά σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.

104. Όσον αφορά τον ισχυρισμό της Κυβέρνησης ότι η προσφυγή ήταν πρόωρη επειδή τα παιδιά P.B., Z.B. και I.S., που εικάζεται ότι έχουν εμπλακεί στα γεγονότα της 10ης Απριλίου και της 13ης Μαΐου 2010, ήταν δεκατεσσάρων ετών εκείνη την περίοδο και, ως εκ τούτου, ήταν ποινικά υπεύθυνα, το Δικαστήριο αρχικά επαναλαμβάνει ότι στην παρούσα υπόθεση δεν κρίνεται η ατομική ποινική ευθύνη. Σε κάθε περίπτωση, τα

επίμαχα περιστατικά συνέβησαν τον Απρίλιο και τον Μάιο του 2010 και η Κυβέρνηση δεν απέδειξε ότι ελήφθησαν περαιτέρω μέτρα, πέραν των συνεντεύξεων που πραγματοποίησε η αστυνομία τον Ιούλιο και τον Σεπτέμβριο του 2010 με τα εν λόγω παιδιά.

105. Ωστόσο, απαιτείται αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας ορισμένων περαιτέρω ένδικων μέσων που ανέφερε η Κυβέρνηση υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι παράγραφοι 67-76 του Νόμου περί διοικητικών διαφορών προβλέπουν την έγερση «αγωγής κατά παράνομης πράξης» (βλ. ανωτέρω παραγράφους 66 και 67), ένα ένδικο μέσο στο οποίο μπορεί να προσφύγει οποιοσδήποτε θεωρεί ότι κάποια δημόσια αρχή παραβίασε τα δικαιώματα ή τις ελευθερίες που εγγυάται το Σύνταγμα και ότι δεν υπάρχει κανένα άλλο διαθέσιμο ένδικο μέσο. Το εν λόγω ένδικο μέσο και το ένδικο μέσο που προβλέπεται στην παράγραφο 66 του ίδιου Νόμου κατά «οριστικής ατομικής πράξης» (βλ. ανωτέρω παράγραφο 65) αποτελούν ένδικα μέσα έσχατης προσφυγής, που χρησιμοποιούνται απουσία κάθε άλλης δικαστικής προστασίας, κατά αποφάσεων ή άλλων (υλικών) πράξεων ή παραλείψεων από δημόσιες αρχές που δύνανται να παραβιάσουν συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα ή ελευθερίες. Το σκεπτικό πίσω από αυτά τα ένδικα μέσα είναι ότι τα συνταγματικά δικαιώματα και ελευθερίες είναι τόσο πολύτιμα που δεν μπορούν να μην προστατεύονται από τα δικαστήρια.

106. Το Δικαστήριο σημειώνει, επίσης, ότι το δικαίωμα στη μη κακομεταχείριση και το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής κάποιου προστατεύονται αμφότερα από το Σύνταγμα της Κροατίας. Επιπλέον, σύμφωνα με την εθνική νομολογία των εθνικών δικαστηρίων, μια τέτοιου είδους αγωγή δύναται να εγερθεί και σε περίπτωση παράλειψης δράσης, όπως στην παρούσα υπόθεση, στην οποία οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι οι εθνικές αρχές δεν έλαβαν τα κατάλληλα μέτρα. Ωστόσο, ανακύπτουν ορισμένα ζητήματα ως προς την αποτελεσματικότητα μιας τέτοιας αγωγής υπό τις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης.

107. Αρχικά, η Κυβέρνηση δεν υπέδειξε ποια αρχή θα μπορούσε να θεωρηθεί υπεύθυνη για την αδυναμία λήψης επαρκών μέτρων. Καθώς το υπό κρίση ένδικο μέσο είναι η «αγωγή κατά παράνομης πράξης» (ή παράλειψης), είναι απαραίτητο να καθορίσει ποιο όργανο είχε καθήκον να δράσει και βάσει ποιου νόμου. Επιπλέον, η έγερση αγωγής για παράλειψη δράσης δύναται να εγερθεί μόνο κατά μεμονωμένου δημόσιου υπαλλήλου, ο οποίος είχε καθήκον να δράσει με βάση τον νόμο. Θα ήταν δύσκολο στην παρούσα υπόθεση να κατονομαστεί ένας μεμονωμένος υπάλληλος που είχε τέτοιο καθήκον. Επιπροσθέτως, η Κυβέρνηση δεν εξέφρασε την άποψή της επ' αυτού. Το Δικαστήριο σημειώνει, σε αυτό το πλαίσιο, ότι μία από τις αιτιάσεις των προσφευγόντων ήταν ότι καμία κρατική αρχή δεν υποχρεούτο από τον νόμο να λάβει μέτρα για την καταγγελλόμενη κατάσταση.

108. Μια τέτοιου είδους αγωγή βάσει του Νόμου περί διοικητικών διαφορών θα συνεπαγόταν την εκκίνηση διαδικασιών στα τακτικά αστικά δικαστήρια. Η Κυβέρνηση δεν ανέφερε ότι ήταν δυνατή η εφαρμογή οποιουδήποτε είδους προσωρινών μέτρων σε τέτοιες διαδικασίες. Ωστόσο, η κατάσταση για την οποία παραπονοούνται οι προσφεύγοντες δείχνει ότι παρενοχλούνταν συνεχώς, κατά διαστήματα σε καθημερινή σχεδόν βάση, και η ουσία των αιτιάσεών τους έγκειται στο γεγονός ότι οι εθνικές αρχές, αν και γνώριζαν την εν λόγω κατάσταση, δεν έλαβαν τα κατάλληλα μέτρα για να αποτρέψουν περαιτέρω πράξεις παρενόχλησης. Ως εκ τούτου, η κατάσταση απαιτούσε την άμεση αντίδραση των κρατικών αρχών. Η Κυβέρνηση δεν απέδειξε ότι κάποιο από τα ένδικα μέσα που ανέφερε θα μπορούσε να οδηγήσει σε τέτοια άμεση αντίδραση στο ζήτημα της παρενόχλησης.

109. Ως εκ τούτου, σχετικά με την έγερση «αγωγής κατά παράνομης πράξης» και αστικής αγωγής για αποζημίωση κατά του κράτους δυνάμει του Νόμου περί αστικών υποχρεώσεων, η Κυβέρνηση δεν έδειξε ότι τα εν λόγω ένδικα μέσα θα μπορούσαν να οδηγήσουν στη λήψη των άμεσων και κατάλληλων μέτρων που ήταν απαραίτητα υπό τις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης.

110. Υπό τις παρούσες περιστάσεις, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι το σκεπτικό πίσω από την απαίτηση εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων είναι ο επικουρικός χαρακτήρας των οργάνων που προβλέπει η Σύμβαση, δηλαδή η αρχή ότι πρέπει πρώτα να δίνεται η ευκαιρία στις εθνικές αρχές να επανορθώσουν την καταγγελλόμενη παραβίαση. Σε αυτό το πλαίσιο, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η δεύτερη προσφεύγουσα κατήγγειλε επανειλημμένα τη συνεχιζόμενη παρενόχληση σε διάφορες εθνικές αρχές, όπως την αστυνομία και την Εισαγγελία, το αρμόδιο κέντρο κοινωνικής πρόνοιας και το σχολείο όπου φοιτούσαν τα ενδιαφερόμενα παιδιά. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι, συνεπώς, η δεύτερη προσφεύγουσα έδωσε την απαραίτητη ευκαιρία στις σχετικές αρχές να αντιδράσουν στους ισχυρισμούς της και να σταματήσουν την καταγγελλόμενη παρενόχληση. Ως εκ τούτου, εξάντλησε τα διαθέσιμα εσωτερικά ένδικα μέσα.

111. Επιπλέον, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ελλείψεις στο εθνικό σύστημα προστασίας των ατόμων με αναπηρία από πράξεις παρενόχλησης και βίας, συμπεριλαμβανομένου του νομικού πλαισίου εντός του οποίου κινούνται οι αρμόδιες αρχές και των προβλεπόμενων μηχανισμών. Σε αυτό το πλαίσιο, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Κυβέρνηση δεν απέδειξε ότι τα εν λόγω ζητήματα θα μπορούσαν να εξεταστούν σε κάποια από τις διαδικασίες που επικαλέστηκε.

112. Ως εκ τούτου συνάγεται ότι οι προσφεύγοντες δεν ήταν υποχρεωμένοι να προσφύγουν και στα ένδικα μέσα που πρότεινε η Κυβέρνηση. Για να καταλήξει σε αυτό το συμπέρασμα, το Δικαστήριο έλαβε υπόψη τις ιδιαίτερες περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης, καθώς και το γεγονός ότι διακυβεύεται ένα δικαίωμα τόσο θεμελιώδες όσο το

δικαίωμα να μην υποβάλλεται κανείς σε απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση και ότι σκοπός της Σύμβασης δεν είναι να εγγυάται θεωρητικά ή πλασματικά δικαιώματα, αλλά να εγγυάται δικαιώματα πρακτικά και αποτελεσματικά (βλ. για παράδειγμα, *Matthews κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], αριθ. 24833/94, § 34, ΕΔΑΔ 1999-I). Συνεπώς, η ένσταση της Κυβέρνησης απορρίπτεται.

(γ) Συμπέρασμα

113. Το Δικαστήριο κρίνει ότι οι αιτιάσεις σύμφωνα με τα άρθρα 3 και 8 της Σύμβασης δεν είναι προδήλως αβάσιμες υπό την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Κρίνει επίσης ότι δεν είναι απαράδεκτες για κάποιον άλλο λόγο. Επομένως, πρέπει να κηρυχθούν παραδεκτές.

B. Επί της ουσίας

1. Οι ισχυρισμοί των προσφευγόντων

(α) Οι ισχυρισμοί των προσφευγόντων

114. Οι προσφεύγοντες αντιμετώπισαν αρχικά το ζήτημα της βίας κατά του πρώτου προσφεύγοντος ως έγκλημα μίσους κατά ατόμου με αναπηρία. Οι σχετικές με αυτό το ζήτημα μελέτες έδειξαν ότι το ποσοστό πράξεων κακοποίησης και βίας που διαπράττονται κατά ατόμων με αναπηρία είναι σημαντικά υψηλότερο από το ποσοστό που αφορά τον γενικό πληθυσμό και είναι εκτεταμένο. Οι πλέον κοινές μορφές βίας κατά ατόμων με νοητική αναπηρία είναι κλωτσιές, δαγκωματιές, βρισιές, κοροϊδίες, κλοπή, σπρωξιές, απειλές, ρίψη αντικειμένων προς αυτά, προειδοποιήσεις να φύγουν από ένα κτίριο, χτυπήματα, φωνές προς αυτά, βλαστήμιες, απαίτηση χρημάτων, τράβηγμα μαλλιών, ρίψη πετρών, φτυσίματα, σκουνητήματα, γροθιές, ξυλοδαρμοί και βίαιο κτύπημα του κεφαλιού τους πάνω σε τοίχο. Τα άτομα με αναπηρία δέχονται συχνά πράξεις βίας σε συνεχή βάση που διαπράττονται από τα ίδια πρόσωπα. Συχνά διαπράττονται πράξεις κακοποίησης από συμμορίες νέων που στοχεύουν συστηματικά το ίδιο άτομο, όπως στην παρούσα υπόθεση.

115. Η παρενόχληση κατά των ατόμων με αναπηρία υποκινείται συνήθως από τη θεώρηση τέτοιων ατόμων ως κατώτερων. Η βία και η εχθρότητα ενδέχεται να έχουν ευρείες συνέπειες, μεταξύ των οποίων και συναισθηματικές, σωματικές και σεξουαλικές επιπτώσεις ή να προκαλέσουν ακόμη και τον θάνατο του θύματος. Τα άτομα με αναπηρία ενδέχεται να εξαναγκαστούν να αναδιοργανώσουν την καθημερινότητά τους προκειμένου να αποφύγουν τον κίνδυνο.

116. Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς τους, οι προσφεύγοντες βασίστηκαν και στις προαναφερθείσες διεθνείς πηγές, συγκεκριμένα στη Σύμβαση των

Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και στις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτή.

117. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι υπέστησαν συνεχόμενη παρενόχληση και κακοποίηση για διάστημα μεγαλύτερο των πέντε ετών από ομάδα παιδιών άγνωστης κυρίως ταυτότητας, εξαιτίας της σερβικής τους καταγωγής και της αναπηρίας του πρώτου προσφεύγοντος. Η παρενόχληση συνίστατο κυρίως σε λεκτική βία και άλλες μορφές αντικοινωνικής συμπεριφοράς, όπως φτυσίματα, πρόκληση θορύβου, γράψιμο προσβλητικών μηνυμάτων στο πεζοδρόμιο και πρόκληση ζημιών στον τόπο κατοικίας των προσφευγόντων. Προκάλεσε έντονο πόνο στους προσφεύγοντες. Πέραν της σωματικής βλάβης που απορρέει από τα προαναφερθέντα περιστατικά, η συνεχής παρενόχληση στοίχισε πολύ ακριβά στην ψυχική υγεία του πρώτου προσφεύγοντος, όπως τεκμηριώνεται από τον ψυχοθεραπευτή του.

118. Επιπλέον, οι προσφεύγοντες έπρεπε να αλλάξουν τις καθημερινές τους συνήθειες. Οι καθημερινοί περίπατοι στο πάρκο, η ξεκούραση σε ένα παγκάκι στο πάρκο και η επικοινωνία με ανθρώπους ήταν συνήθειες εξαιρετικά σημαντικές για τον πρώτο προσφεύγοντα προκειμένου να αναπτύξει έναν ανεξάρτητο τρόπο ζωής και την αίσθηση ότι ανήκει σε μια κοινότητα. Εξαιτίας της συνεχούς παρενόχλησης από παιδιά της γειτονιάς του, ο πρώτος προσφεύγων έπρεπε να διακόψει όλες αυτές τις δραστηριότητες.

119. Επικαλούμενοι τη νομολογία του Δικαστηρίου ως προς τις θετικές υποχρεώσεις του κράτους σύμφωνα με τα άρθρα 3 και 8 της Σύμβασης, οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι οι σχετικές κρατικές αρχές είχαν την υποχρέωση να λάβουν θετικά μέτρα για την προστασία τους από βλάβη που διαπράττεται από τρίτους. Η δεύτερη προσφεύγουσα είχε ενημερώσει επανειλημμένως τις αρχές για την κακοποίηση που υφίσταντο οι προσφεύγοντες, αλλά οι αρχές δεν έλαβαν κανένα μέτρο για να αποτρέψουν την επανάληψη κακομεταχείρισης. Οι αρχές ήταν, ως εκ τούτου, ενήμερες ότι η παρενόχληση κατά του πρώτου προσφεύγοντος εξακολουθούσε να υφίσταται.

120. Ωστόσο, παρότι γνώριζαν για την κατάσταση των προσφευγόντων, οι σχετικές αρχές δεν τήρησαν την υποχρέωσή τους να σταματήσουν την παρενόχληση και κακοποίηση. Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι υπήρξε ασάφεια ως προς το ποια αρχή ήταν αρμόδια να επιληφθεί της κατάστασής τους. Αναφορικά με τον ισχυρισμό της Κυβέρνησης ότι η αστυνομία είχε αντιδράσει ικανοποιητικά σε όλες τις καταγγελίες της δεύτερης προσφεύγουσας, υποστήριξαν ότι η αστυνομία δεν κατάφερε να συλλάβει την πλήρη έκταση της συνεχούς κακοποίησης και να αποτρέψει περαιτέρω κακοποίηση. Η αστυνομία δεν κατάφερε να εντοπίσει τους δράστες. Η αστυνομία απλώς έφτασε στο σημείο και προειδοποίησε τα παιδιά να απομακρυνθούν. Η εν λόγω χαλαρή προσέγγιση της αστυνομίας δεν είχε αποτρεπτικό αποτέλεσμα. Επιπλέον, η αστυνομία αντιμετώπισε κάθε

περιστατικό κακοποίησης ως μεμονωμένο γεγονός, χωρίς να αντιληφθεί τον συνεχή χαρακτήρα της κατάστασης. Επίσης, δεν έλαβαν κάποιο κατάλληλο μέτρο, όπως εκκίνηση της διαδικασίας για αδικήματα ήσσονος σημασίας κατά των γονέων των εμπλεκόμενων παιδιών.

121. Το αρμόδιο κέντρο κοινωνικής πρόνοιας όφειλε να ερευνήσει την υπόθεση και να εξακριβώσει τα σχετικά γεγονότα, να καλέσει τους γονείς των δραστών σε συνάντηση προκειμένου να εξακριβώσει την προσωπική τους κατάσταση, να εκδώσει μέτρα προστασίας για να αποτρέψει την επανάληψη πράξεων βίας, να συμβουλέψει ή να υποχρεώσει τους δράστες και τους γονείς αυτών να δεχτούν την παροχή επαγγελματικών συμβουλών, να παρακολουθήσει την κατάσταση και να καταρτίσει εκθέσεις για τα μέτρα που έλαβε. Ωστόσο, το Κέντρο κοινωνικής πρόνοιας του Susedgrad δεν έκανε τίποτα από τα παραπάνω. Το 2009 έλαβε μέτρα κατά ενός εκ των ανηλίκων που εμπλέκεται στο περιστατικό με το κάψιμο από τσιγάρο και τον έθεσε υπό την επίβλεψη κοινωνικού λειτουργού και, κατόπιν, κίνησε δικαστική διαδικασία για να τονβάλει για ένα έτος σε ίδρυμα για παιδιά με διαταραχές συμπεριφοράς. Ωστόσο, όλα αυτά δεν έγιναν λόγω της επίθεσης στον πρώτο προσφεύγοντα, αλλά εξαιτίας των συνολικών διαταραχών συμπεριφοράς που αντιμετώπιζε το εν λόγω άτομο.

122. Όσον αφορά τις αρχές του σχολείου στο οποίο πήγαιναν τα εν λόγω παιδιά, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι παρότι είχαν τη δυνατότητα να λάβουν διάφορα πειθαρχικά μέτρα σε περιπτώσεις βίαιης συμπεριφοράς μαθητών, συμπεριλαμβανομένων προειδοποιήσεων, επιπλήξεων, σοβαρών επιπλήξεων και αποβολής από το σχολείο, δεν έλαβαν κανένα τέτοιο μέτρο. Αληθεύει, ωστόσο, ότι οι σχολικές αρχές έλαβαν μερικά άλλα μέτρα, όπως πρόσκληση των γονέων και των παιδιών προκειμένου να βεβαιωθούν ότι η βίαιη συμπεριφορά κατά των προσφευγόντων θα σταματήσει και οργάνωση συναντήσεων όπου ανέφεραν στους μαθητές τις ανάγκες που έχουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Επίσης, διευκόλυναν τις συνεντεύξεις με τους ενδιαφερόμενους μαθητές. Ωστόσο, τα εν λόγω μέτρα δεν κατάφεραν να αποτρέψουν την περαιτέρω βία κατά των προσφευγόντων.

123. Ομοίως, καμία από τις άλλες αρχές δεν έκανε κάτι για να αποτρέψει τη βία και την παρενόχληση κατά των προσφευγόντων.

(β) Οι ισχυρισμοί της Κυβέρνησης

124. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι εκτός από τα περιστατικά που αναφέρθηκαν στην αστυνομία και τεκμηριώθηκαν από τις εκθέσεις της αστυνομίας, οι προσφεύγοντες δεν απέδειξαν ότι συνέβησαν άλλα περιστατικά. Η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι οι σχετικές αρχές έλαβαν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία των προσφευγόντων από την παρενόχληση. Κάθε φορά που η δεύτερη προσφεύγουσα καλούσε την αστυνομία, αυτή έφτανε την κατάλληλη στιγμή και ρωτούσε τα ενδιαφερόμενα παιδιά και τα προειδοποιούσε για την ανάρμοστη

συμπεριφορά τους. Κάθε φορά καταρτιζόταν έκθεση από την αστυνομία και αποστέλλόταν στην Εισαγγελία.

125. Το σχολείο στο οποίο πήγαιναν τα εν λόγω παιδιά ανταποκρινόταν πάντα άμεσα στους ισχυρισμούς για παρενόχληση των προσφευγόντων. Οι υπάλληλοι του σχολείου συζητούσαν συχνά με τους μαθητές και τους γονείς τους για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Είπαν στους γονείς να συζητήσουν το εν λόγω ζήτημα με τα παιδιά τους και ο διευθυντής του σχολείου έστειλε γι' αυτόν τον λόγο επιστολή στους γονείς.

126. Όσον αφορά τα περιστατικά της 4ης Απριλίου 2009, η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι οι εθνικές αρχές έλαβαν όλα τα σχετικά μέτρα για να αναγνωρίσουν τον δράστη. Τελικά, αποκαλύφθηκε ότι ο I.M. έκαψε τα χέρια του πρώτου προσφεύγοντος με ένα τσιγάρο. Καθώς ο I.M., ως παιδί κάτω των δεκατεσσάρων ετών, δεν μπορούσε να θεωρηθεί ποινικά υπεύθυνος, υποδείχθηκε στους προσφεύγοντες η εκκίνηση αστικής διαδικασίας για αποζημίωση. Η αρμόδια Εισαγγελία ενημέρωσε τόσο τη Διαμεσολαβήτρια για τα παιδιά όσο και το αρμόδιο κέντρο κοινωνικής πρόνοιας για τα συμπεράσματά της.

127. Όσον αφορά τα γεγονότα της 10ης Απριλίου και 13ης Μαΐου 2010, καθώς και τους ισχυρισμούς για συνεχή παρενόχληση του πρώτου προσφεύγοντος, η αστυνομία έθεσε ερωτήσεις στα παιδιά P.B., Z.B. και I.S. Η έρευνα ήταν σε εξέλιξη και καθώς όλα τα παιδιά ήταν ήδη άνω των δεκατεσσάρων ετών όταν πραγματοποιήθηκαν οι εικαζόμενες πράξεις, μπορούσαν να θεωρηθούν ποινικά υπεύθυνα.

128. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι τα παραπάνω απέδειξαν ότι οι εθνικές αρχές έδρασαν άμεσα και επέδειξαν την προσήκουσα επιμέλεια όσον αφορά κάθε καταγγελία που υπέβαλαν οι προσφεύγοντες και έκαναν όλες τις ενέργειες και έλαβαν όλα τα μέτρα με σκοπό την αποτροπή περαιτέρω παρενόχλησης. Από τον Ιούνιο του 2010, δεν υπήρξαν περαιτέρω καταγγελίες.

129. Η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε περαιτέρω ότι οι γονείς υπείχαν μεγάλη ευθύνη όσον αφορά την αποτροπή των παιδιών τους από την επίδειξη ανάρμοστης συμπεριφοράς. Οι γονείς των εμπλεκόμενων παιδιών ενημερώνονταν διαρκώς από τις σχολικές αρχές, καθώς και από τις κοινωνικές υπηρεσίες, για τα προβλήματα που υπήρχαν με τα παιδιά τους.

130. Από την άλλη, η δεύτερη προσφεύγουσα, ως μητέρα του πρώτου προσφεύγοντος, θα έπρεπε να φέρει επίσης κάποιον βαθμό ευθύνης για την περίθαλψή του. Τεκμηριώθηκε ότι ο πρώτος προσφεύγων χρειαζόταν βοήθεια στο περπάτημα και είχε ανάγκη τη συνεχή φροντίδα της μητέρας του. Αποδείχθηκε, επίσης, ότι έπασχε από επιληψία και είχε μυωπία. Οι κοινωνικές υπηρεσίες είχαν προειδοποιήσει τη δεύτερη προσφεύγουσα να μην τον αφήνει έξω από το διαμέρισμα μόνο του. Η τήρηση αυτής της προειδοποίησης θα είχε λύσει όλα τα προβλήματα που σχετίζονται με τη σωματική του επαφή με άλλους και εάν τον συνόδευε πάντοτε εκτός

σπιτιού, θα μπορούσε να ευαισθητοποιήσει τα άλλα παιδιά όσον αφορά τον γιο της.

(γ) Η παρέμβαση τρίτων μερών

131. Το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία εξέτασε τα γεγονότα της παρούσας υπόθεσης υπό το πρίσμα του εγκλήματος μίσους κατά άτομου με αναπηρία. Ισχυρίστηκε ότι η αναγνώριση ενός εγκλήματος μίσους κατά ατόμων με αναπηρία αποτελεί πρόκληση για πολλά νομικά συστήματα, καθώς ο ευάλωτος χαρακτήρας των εν λόγω ατόμων τείνει να αποτρέπει τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου και τα δικαστήρια από την αναγνώριση των πράξεων ως έγκλημα μίσους. Δύο διαφορετικές μελέτες στο Ηνωμένο Βασίλειο απέδειξαν ότι τα άτομα με αναπηρία έχουν τέσσερις φορές περισσότερες πιθανότητες να δεχτούν λεκτική ή σωματική επίθεση από ότι τα άτομα χωρίς αναπηρία, ενώ οι πιθανότητες να αναφέρουν εγκλήματα στην αστυνομία μειώνονται κατά το ήμισυ.

132. Το τρίτο μέρος υποστήριξε επίσης ότι η εχθρική συμπεριφορά απέναντι σε άτομα με αναπηρία που προκάλεσε βίαιες επιθέσεις, έχει εγγενή στοιχεία διάκρισης, καθώς τα θύματα επιλέγονται εξαιτίας της εμφανούς αναπηρίας τους. Υποστήριξε ότι ο φόβος για τα άτομα με εμφανή αναπηρία, η εμφάνιση των οποίων θεωρείται «ενοχλητική και δυσάρεστη», είναι ο κυρίαρχος λόγος για την άσκηση βίας κατά ατόμων με αναπηρία. Τα εν λόγω άτομα θεωρούνται συχνά κατώτερα ή υπεύθυνα για την κατάστασή τους, γεγονός που μεταφέρει την ευθύνη σε ολόκληρη την κοινωνία.

133. Ο φόβος για το «διαφορετικό» καλλιεργείται μόνο όταν γίνεται αντιληπτός ο ευάλωτος χαρακτήρας του πιθανού θύματος. Ο ευάλωτος χαρακτήρας ενός ατόμου με αναπηρία αποτελεί ευκαιρία για τους υπαίτιους να διαπράξουν τις επιθέσεις τους. Αυτό σχετίζεται ειδικά με περιπτώσεις στις οποίες τα άτομα με αναπηρία δεν δέχτηκαν επίθεση με σκοπό τη ληστεία ή την αρπαγή της περιουσίας τους, αλλά με σκοπό την ταπείνωση και την πρόκληση βλάβης.

134. Το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία ισχυρίστηκε, επίσης, ότι τώρα τελευταία υπάρχει η τάση για συγκεκριμένη αναγνώριση του εγκλήματος μίσους κατά ατόμων με αναπηρία. Βασιζόμενο στο άρθρο 5 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (όπ. π.), ισχυρίστηκε ότι το εν λόγω άρθρο επιβεβαιώνει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να προστατεύονται σε ίση βάση με τους άλλους. Για το κράτος, αυτό σημαίνει ικανότητα αναγνώρισης και αντιμετώπισης της διάκρισης που βασίζεται στην αναπηρία του θύματος και επαρκείς γνώσεις για την αναπηρία, προκειμένου να είναι δυνατή η εφαρμογή του νόμου με σεβασμό στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία. Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, η τήρηση της αρχής μη διάκρισης ενδέχεται να σημαίνει αναγνώριση της ιδιαίτερης κατάστασης των ατόμων με αναπηρία συγκριτικά με τα άτομα χωρίς αναπηρία. Η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 5 αναφέρεται ακροθιγώς στην υποχρέωση του κράτους να

προστατεύει τα άτομα με αναπηρία από κάθε είδους διακρίσεις. Η τήρηση αυτής της υποχρέωσης απαιτεί ευρεία εκπαίδευση των κρατικών υπαλλήλων.

135. Το τρίτο μέρος τόνισε, επίσης, ότι η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών υποχρεώνει τα κράτη μέλη να «λάβουν όλα τα νομοθετικά, διοικητικά, δικαστικά και άλλα μέτρα για να προφυλάξουν τα ΑμεΑ» από πράξεις βίας εναντίον τους, γεγονός που απαιτεί, επίσης, την εκπαίδευση όσων εργάζονται στον τομέα απονομής της δικαιοσύνης.

136. Συμπερασματικά, το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία ισχυρίστηκε ότι, μέχρι τώρα, το έγκλημα μίσους κατά ατόμων με αναπηρία δεν έχει τύχει μεγάλης προσοχής από τους νομοθέτες και τις αρχές επιβολής του νόμου. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη μη αναγνώριση του εγκλήματος μίσους κατά ατόμων με αναπηρία ως τέτοιου, καθώς και την ελλιπή υποβολή αναφορών και την παρερμηνεία του εν λόγω φαινομένου. Οι αρχές θα έπρεπε να αντιδρούν απέναντι στο εν λόγω πρόβλημα με λήψη μέτρων πρόληψης και όχι με θέσπιση μέτρων αντίδρασης και να έχουν ως στόχο την προστασία των ατόμων με αναπηρία από κάθε πράξη βίας.

2. Η κρίση του Δικαστηρίου

(α) Ως προς τον πρώτο προσφεύγοντα

(i) Γενικές αρχές

137. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι το Άρθρο 3 της Σύμβασης πρέπει να αντιμετωπιστεί ως μία από τις πλέον θεμελιώδεις διατάξεις της Σύμβασης που περιλαμβάνει ουσιώδεις αξίες των δημοκρατικών κοινωνιών που συγκροτούν το Συμβούλιο της Ευρώπης (βλ. *Pretty κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αριθ. 2346/02, § 49, ΕΔΑΔ 2002-III). Σε αντίθεση με τις υπόλοιπες διατάξεις της Σύμβασης, το Άρθρο 3 διατυπώνεται με απόλυτο τρόπο, χωρίς να προβλέπει εξαιρέσεις ή προϋποθέσεις ή τη δυνατότητα παρέκκλισης δυνάμει του Άρθρου 15 της Σύμβασης (βλ., μεταξύ άλλων, *Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 15 Νοεμβρίου 1996, § 79, *Εκθέσεις* 1996-V).

138. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι, όσον αφορά το ερώτημα εάν το κράτος θα μπορούσε να θεωρηθεί υπεύθυνο, σύμφωνα με το Άρθρο 3, για κακομεταχείριση ατόμων από μη κρατικές οντότητες, η υποχρέωση των Υψηλών Συμβαλλόμενων Μερών σύμφωνα το Άρθρο 1 της Σύμβασης να διασφαλίσουν σε όλους όσους βρίσκονται εντός της δικαιοδοσίας τους τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που ορίζονται στη Σύμβαση, σε συνδυασμό με το Άρθρο 3, απαιτεί από τα κράτη να λαμβάνουν μέτρα με σκοπό να διασφαλίζουν ότι τα άτομα που βρίσκονται εντός της δικαιοδοσίας τους δεν υποβάλλονται σε βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία, συμπεριλαμβανομένης της κακομεταχείρισης που ασκείται από

ιδιώτες (βλ., *κατ' αναλογία, H.L.R. κατά Γαλλίας*, 29 Απριλίου 1997, § 40, *Εκθέσεις* 1997-III). Τα εν λόγω μέτρα πρέπει να παρέχουν αποτελεσματική προστασία, ιδιαίτερα στα παιδιά και σε άλλα ευάλωτα άτομα, και να περιλαμβάνουν εύλογες ενέργειες για την αποτροπή κακομεταχείρισης, την οποία οι αρχές γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν (βλ., *κατ' αναλογία, Osman κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 28 Οκτωβρίου 1998, § 116, *Εκθέσεις* 1998-VIII, και *Ε. και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αριθ. 33218/96, § 88, 26 Νοεμβρίου 2002).

139. Λαμβάνοντας υπόψη τις δυσκολίες στην αστυνόμευση των σύγχρονων κοινωνιών, το απρόβλεπτο της ανθρώπινης συμπεριφοράς και τις λειτουργικές επιλογές που πρέπει να γίνουν σύμφωνα με τις υφιστάμενες προτεραιότητες και πόρους, το πεδίο αυτής της θετικής υποχρέωσης πρέπει, ωστόσο, να ερμηνευθεί κατά τρόπο που δεν επιβάλλει ανέφικτο ή δυσανάλογο βάρος στις αρχές. Συνεπώς, κάθε ισχυριζόμενος κίνδυνος κακομεταχείρισης δεν συνεπιφέρει στις αρχές συμβατική απαίτηση λήψης λειτουργικών μέτρων για την αποτροπή υλοποίησης του εν λόγω κινδύνου. Για να προκύψει θετική υποχρέωση, πρέπει να τεκμηριωθεί ότι οι αρχές γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν τη δεδομένη στιγμή την ύπαρξη ενός πραγματικού και άμεσου κινδύνου κακομεταχείρισης ενός αναγνωρισμένου ατόμου από ποινικές πράξεις ενός τρίτου και ότι δεν έλαβαν μέτρα εντός του πεδίου των αρμοδιοτήτων τους, που, εύλογα κρινόμενα, αναμενόταν να αποτρέψουν τον εν λόγω κίνδυνο. Ένας άλλος σχετικός παράγοντας είναι η ανάγκη να διασφαλιστεί ότι η αστυνομία ασκεί τα καθήκοντά της για τον έλεγχο και την αποτροπή του εγκλήματος κατά τρόπο που σέβεται πλήρως τη νόμιμη διαδικασία και τις λοιπές εγγυήσεις που θέτουν νομίμως περιορισμούς στο πεδίο δράσης της, για τη διερεύνηση εγκλημάτων και την προσαγωγή των υπαιτίων στη δικαιοσύνη, συμπεριλαμβανομένων των εγγυήσεων που εμπεριέχονται στο Άρθρο 8 της Σύμβασης (βλ. *Mubilanzila Mayeka και Kaniki Mitunga κατά Βελγίου*, αριθ. 13178/03, § 53, ΕΔΑΔ 2006-XI, *Μέλη του συναθροίσματος Gldani των Μαρτύρων του Ιεχωβά και άλλοι κατά Γεωργίας*, αριθ. 71156/01, § 96, 3 Μαΐου 2007, και *Milanović*, όπ. π., § 84, βλ. επίσης, *κατ' αναλογία, Osman*, όπ. π., § 116).

140. Συνεπώς, το Δικαστήριο θα εξετάσει εάν το εναγόμενο κράτος, κατά την αντιμετώπιση της υπόθεσης του πρώτου προσφεύγοντος, παραβίασε τις θετικές του υποχρεώσεις βάσει του Αρθρου 3 της Σύμβασης.

(ii) Εφαρμογή αυτών των αρχών στην παρούσα υπόθεση

141. Το Δικαστήριο σημειώνει, από την αρχή, ότι οι πράξεις βίας που αντιβαίνουν στο Άρθρο 3 της Σύμβασης απαιτούν κανονικά την εφαρμογή μέτρων ποινικού δικαίου κατά των δραστών (βλ. *Beganović κατά Κροατίας*, αριθ. 46423/06, § 71, 25 Ιουνίου 2009, όσον αφορά το Άρθρο 3, και *Sandra Janković*, όπ. π., § 47, όσον αφορά το Άρθρο 8).

142. Ωστόσο, στην παρούσα υπόθεση, οι περισσότεροι από τους εικαζόμενους δράστες ήταν παιδιά κάτω των δεκατεσσάρων ετών, κατά των

οποίων, βάσει του εθνικού συστήματος δικαίου, δεν είναι δυνατή η εφαρμογή ποινικών κυρώσεων. Επιπλέον, υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις της κρινόμενης υπόθεσης, ενδέχεται καμία από τις καταγγελλόμενες πράξεις αυτή καθεαυτή να μην ισοδυναμεί με ποινικό αδίκημα, αλλά, παρ' όλα αυτά, τα περιστατικά παρενόχλησης στο σύνολό τους αντιβαίνουν στις απαιτήσεις του Άρθρου 3 της Σύμβασης. Συνεπώς, η παρούσα υπόθεση πρέπει να διακριθεί από υποθέσεις που αφορούν τις δικονομικές υποχρεώσεις του κράτους βάσει του ποινικού δικαίου αναφορικά με πράξεις κακομεταχείρισης αντίθετες στο Άρθρο 3 της Σύμβασης, σε περιπτώσεις όπου οι κρατικές αρχές έχουν την υποχρέωση να διεξάγουν αυτεπαγγέλτως ενδελεχή, αποτελεσματική και ανεξάρτητη διερεύνηση.

143. Η παρούσα υπόθεση αφορά το ζήτημα των θετικών υποχρεώσεων ενός κράτους σε μια διαφορετικού είδους κατάσταση, εκτός της σφαίρας του ποινικού δικαίου, όπου οι αρμόδιες κρατικές αρχές είναι ενήμερες για μια κατάσταση σοβαρής παρενόχλησης και, ενδεχομένως, βίας προς ένα άτομο με σωματική και νοητική αναπηρία. Αφορά την εικαζόμενη έλλειψη ικανοποιητικής αντίδρασης σε μια τέτοια κατάσταση, προκειμένου να αντιμετωπιστούν σωστά πράξεις βίας και παρενόχλησης που συνέβησαν ήδη και να αποτραπούν τυχόν παρόμοιες περαιτέρω πράξεις.

144. Σύμφωνα με τα παραπάνω, το Δικαστήριο εξέτασε αρχικά εάν οι σχετικές αρχές ήταν ή έπρεπε να είναι ενήμερες για την κατάσταση παρενόχλησης και βίας κατά του πρώτου προσφεύγοντος.

145. Σε αυτό το πλαίσιο, το Δικαστήριο σημειώνει ότι τα έγγραφα στον φάκελο της υπόθεσης αποδεικνύουν ότι στις 31 Ιουλίου 2008, η δεύτερη προσφεύγουσα ενημέρωσε την αστυνομία για τη συνεχή παρενόχληση του γιου της από παιδιά της γειτονιάς. Επίσης, ενημέρωσε την αστυνομία για πολλά ακόμη περιστατικά, συμπεριλαμβανομένου του καψίματος των χεριών του πρώτου προσφεύγοντος με τσιγάρο στις 4 Απριλίου 2009. Τον Απρίλιο του 2009, ενημέρωσε για το ίδιο περιστατικό τη Διαμεσολαβήτρια για τα άτομα με αναπηρία. Μεταξύ Μαΐου και Ιουλίου 2009, η αστυνομία ενημέρωσε την Εισαγγελία, καθώς και το αρμόδιο κέντρο κοινωνικής πρόνοιας για την εικαζόμενη κακοποίηση του πρώτου προσφεύγοντος και μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2009 είχαν ενημερωθεί δεόντως και οι σχολικές αρχές.

146. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, το Δικαστήριο πιστεύει ότι οι εθνικές αρχές ήταν ενήμερες για τη συνεχή παρενόχληση του πρώτου προσφεύγοντος από παιδιά που έμεναν στη γειτονιά του και από παιδιά που πήγαιναν στο κοντινό σχολείο. Το Δικαστήριο, συνεπώς, θα εξετάσει εάν οι σχετικές αρχές προέβησαν σε όλες τις εύλογες ενέργειες υπό τις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης για την προστασία του πρώτου προσφεύγοντος από τέτοιου είδους πράξεις.

147. Στην παρούσα κατάσταση, όπου τα περιστατικά βίας συνεχίστηκαν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, το Δικαστήριο κρίνει ότι οι σχετικές αρχές δεν έλαβαν τα κατάλληλα μέτρα για να εξακριβώσουν την έκταση

του προβλήματος και να αποτρέψουν την πραγματοποίηση περαιτέρω κακοποίησης.

148. Είναι αλήθεια ότι η αστυνομία έθεσε ερωτήσεις σε μερικά από τα παιδιά που εικάζεται ότι εμπλέκονταν σε ορισμένα περιστατικά και ότι οι σχολικές αρχές συζήτησαν το πρόβλημα με τους μαθητές και τους γονείς τους. Ωστόσο, το Δικαστήριο κρίνει ότι δεν έγινε σοβαρή προσπάθεια, προκειμένου να εξακριβωθεί ο πραγματικός χαρακτήρας της καταγγελλόμενης κατάστασης και να αντιμετωπιστεί η έλλειψη συστηματικής προσέγγισης που κατέληξε στην απουσία ικανοποιητικών και ολοκληρωμένων μέτρων. Ως εκ τούτου, μετά τις διαπιστώσεις της αστυνομίας δεν υπήρξε καμία άλλη σαφής ενέργεια: δεν υιοθετήθηκαν αποφάσεις πολιτικής και δεν θεσπίστηκαν μηχανισμοί παρακολούθησης για την αναγνώριση και αποτροπή περαιτέρω πράξεων παρενόχλησης. Το Δικαστήριο εξεπλάγη από την έλλειψη πραγματικής συμμετοχής των κοινωνικών υπηρεσιών και από την απουσία οποιασδήποτε ένδειξης ότι ζητήθηκε η γνώμη των σχετικών εμπειρογνομόνων, οι οποίοι θα μπορούσαν να έχουν δώσει κατάλληλες συστάσεις και να έχουν συνεργαστεί με τα εμπλεκόμενα παιδιά. Ομοίως, δεν υπήρξε παροχή επαγγελματικών συμβουλών στον πρώτο προσφεύγοντα προκειμένου αυτός να βοηθηθεί. Στην πραγματικότητα, το Δικαστήριο κρίνει ότι, πέρα από την αντιμετώπιση συγκεκριμένων περιστατικών, δεν ελήφθη κάποιο σχετικό μέτρο γενικής φύσης για την καταπολέμηση του υποβόσκοντος προβλήματος από τις αρμόδιες αρχές, παρά το γεγονός ότι γνώριζαν για τη συστηματική στοχοποίηση του πρώτου προσφεύγοντος και για τη μεγάλη πιθανότητα μελλοντικής κακοποίησής του.

149. Λαμβάνοντας υπόψη αυτά, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι αρμόδιες κρατικές αρχές δεν έλαβαν όλα τα εύλογα μέτρα για την αποτροπή κακοποίησης του πρώτου προσφεύγοντος, παρότι ο συνεχιζόμενος κίνδυνος τέτοιου είδους κακοποίησης ήταν πραγματικός και προβλέψιμος.

150. Συνεπώς, υπήρξε παράβαση του Άρθρου 3 της Σύμβασης αναφορικά με τον πρώτο προσφεύγοντα.

(β) Ως προς τη δεύτερη προσφεύγουσα

(i) Γενικές αρχές

151. Αν και ο ουσιαστικός σκοπός του Άρθρου 8 είναι η προστασία του ατόμου από αυθαίρετη παρέμβαση των κρατικών αρχών, το εν λόγω άρθρο δεν υποχρεώνει απλά το κράτος να απέχει από τέτοιου είδους παρέμβαση: σε αυτή την αρνητική δέσμευση, ενδέχεται να υπάρχουν θετικές υποχρεώσεις συνυφασμένες με τον πραγματικό σεβασμό της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής. Οι εν λόγω υποχρεώσεις ενδέχεται να εμπεριέχουν την υιοθέτηση μέτρων με σκοπό τη διασφάλιση του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, ακόμη και όσον αφορά τις σχέσεις των ατόμων μεταξύ τους (βλ. *X και Y κατά Κάτω Χωρών*, όπ. π., § 23, *Botta κατά Ιταλίας*, 24 Φεβρουαρίου

1998, § 33, Εκθέσεις 1998-I, *Mikulić κατά Κροατίας*, αριθ. 53176/99, § 57, ΕΔΑΔ 2002-I, και *Sandra Janković*, όπ. π., § 44).

152. Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει, σε διάφορες περιπτώσεις, ότι η έννοια της ιδιωτικής ζωής περιλαμβάνει την ψυχολογική ακεραιότητα ενός ατόμου. Βάσει του Άρθρου 8, τα κράτη υποχρεούνται, σε ορισμένες περιπτώσεις, να προστατεύουν την ηθική ακεραιότητα ενός ατόμου από πράξεις άλλων. Επίσης, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η έννοια της θετικής υποχρέωσης για τα κράτη έχει να κάνει με τη διασφάλιση του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της ποιότητας ζωής όσον αφορά ορισμένα θέματα (βλ. *L. κατά Λιθουανίας*, αριθ. 27527/03, § 56, ΕΔΑΔ 2007-IV, και, κατ' αναλογία, *Pretty κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αριθ. 2346/02, § 65, ΕΔΑΔ 2002-III).

(ii) Εφαρμογή αυτών των αρχών στην παρούσα υπόθεση

153. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι πράξεις συνεχούς παρενόχλησης επηρέασαν και την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή της δεύτερης προσφεύγουσας. Διαπίστωσε ότι οι κρατικές αρχές δεν θέσπισαν επαρκή και σχετικά μέτρα για την αποτροπή περαιτέρω παρενόχλησης του πρώτου προσφεύγοντος. Ομοίως, οι κρατικές αρχές δεν παρείχαν επαρκή προστασία υπό αυτή την άποψη στη δεύτερη προσφεύγουσα. Συνεπώς, υπήρξε επίσης παραβίαση του Άρθρου 8 της Σύμβασης αναφορικά και με τη δεύτερη προσφεύγουσα.

II. ΕΙΚΑΖΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 14 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

154. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν περαιτέρω ότι οι πράξεις κακοποίησης εναντίον τους και η αντίδραση των αρμόδιων αρχών είχαν επίσης στοιχεία διάκρισης, λόγω της σερβικής εθνοτικής καταγωγής τους και της αναπηρίας του πρώτου προσφεύγοντος. Επικαλέστηκαν το Άρθρο 14 της Σύμβασης που προβλέπει τα εξής:

«Η απόλαυση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που ορίζονται στη Σύμβαση πρέπει να διασφαλίζεται χωρίς διάκριση για οποιοδήποτε λόγο όπως το φύλο, τη φυλή, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, τη σύνδεση με εθνική μειονότητα, την ιδιοκτησία, τη γέννηση ή με οποιοδήποτε άλλη ιδιότητα».

Επί του παραδεκτού

1. Τα επιχειρήματα των διαδίκων

155. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι οι προσφεύγοντες μπορούσαν να έχουν εγείρει αξίωση σύμφωνα με τον Νόμο περί πρόληψης των διακρίσεων, μέσω της οποίας θα μπορούσαν να ζητήσουν αναγνώριση κάθε

πιθανής διάκρισης, όπως ορίζεται στον εν λόγω Νόμο, διαταγή εξάλειψης της διάκρισης και των συνεπειών αυτής, καθώς και αποζημίωση.

156. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν στην απάντησή τους ότι οι διαδικασίες βάσει του Νόμου περί πρόληψης των διακρίσεων δεν αποτελούσαν πραγματική προσφυγή, καθώς δεν μπορούσαν να εξετάσουν τη συγκεκριμένη καταγγελλόμενη κατάσταση. Επιπλέον, ισχυρίστηκαν ότι δύο έτη μετά την ψήφιση του εν λόγω Νόμου, δεν υπήρχε σχετική νομολογία που να αποδεικνύει είτε ότι οι πολίτες αισθάνονταν σίγουροι για τις θεσμικές διαδικασίες που όριζε ο Νόμος, είτε ότι οι διαδικασίες που θεσπίστηκαν είχαν προχωρήσει με ικανοποιητική ταχύτητα.

2. Η κρίση του Δικαστηρίου

157. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι το Άρθρο 14 της Σύμβασης δεν έχει αυτοτελή υπόσταση, αλλά κατέχει σημαντικό ρόλο συμπληρώνοντας τις λοιπές διατάξεις της Σύμβασης και των Πρωτοκόλλων της, καθώς προστατεύει τα άτομα που βρίσκονται σε παρόμοιες καταστάσεις από κάθε διάκριση στην απόλαυση των δικαιωμάτων που ορίζονται στις εν λόγω λοιπές διατάξεις (βλ. *Dudgeon κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 22 Οκτωβρίου 1981, § 67, Σειρά Α αριθ. 45, *Chassagnou και άλλοι κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 25088/94, 28331/95 και 28443/95, § 89, ΕΔΑΔ 1999-III, και *Timishev κατά Ρωσίας*, αριθ. 55762/00 και 55974/00, § 53, ΕΔΑΔ 2005-XII). Παρότι το Άρθρο 14 μπορεί να εφαρμοστεί και χωρίς την προϋπόθεση παραβίασης των εν λόγω διατάξεων, και στον βαθμό αυτό είναι αυτοτελές, ωστόσο, η εφαρμογή του δεν είναι δυνατή, εάν τα υπό κρίση γεγονότα δεν εμπίπτουν στο πεδίο μίας ή περισσότερων εξ αυτών των διατάξεων (βλ., για παράδειγμα, *Van Buitenen κατά Κάτω Χωρών*, αριθ. 11775/85, Απόφαση Επιτροπής της 2ας Μαρτίου 1987, και *Cha'are Shalom Ve Tsedek κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 27417/95, § 86, ΕΔΑΔ 2000-VII).

158. Το Δικαστήριο έχει κρίνει επίσης ότι ακόμη και σε περίπτωση που η ουσιαστική διάταξη δεν είναι εφαρμοστέα, το Άρθρο 14 ενδέχεται να είναι εφαρμοστέο (βλ. *Savez crkava "Riječ života" και άλλοι κατά Κροατίας*, αριθ. 7798/08, § 58, 9 Δεκεμβρίου 2010). Συνεπώς, τα ζητήματα επί του παραδεκτού αναφορικά με το άρθρο 14 δύνανται να εξεταστούν ξεχωριστά.

159. Σε ό,τι αφορά την παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο θα εξετάσει σύμφωνα με το Άρθρο 14 το ζήτημα εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων σε σχέση με τον Νόμο περί πρόληψης των διακρίσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, το Δικαστήριο σημειώνει ότι έχει ήδη εξετάσει το ζήτημα εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων αναφορικά με μια αιτίαση διάκρισης, ξεχωριστά από τα ζητήματα εξάντλησης που σχετίζονται με την κυρίως αιτίαση (βλ. *Valkov και άλλοι κατά Βουλγαρίας*, αριθ. 2033/04, 19125/04, 19475/04, 19490/04, 19495/04, 19497/04, 24729/04, 171/05 και 2041/05, §§ 104-108, 25 Οκτωβρίου 2011). Η εν λόγω προσέγγιση συμβαδίζει με την αρχή σύμφωνα με την οποία όταν το Δικαστήριο

επικαλείται ένα ουσιαστικό άρθρο της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της τόσο μεμονωμένα όσο και σε συνδυασμό με το Άρθρο 14 και διαπιστώνει ξεχωριστή παράβαση του ουσιαστικού άρθρου, δύναται να μην θεωρήσει πάντοτε απαραίτητη την εξέταση της υπόθεσης και σύμφωνα με το Άρθρο 14. Ωστόσο, δεν ισχύει το ίδιο, εάν το θεμελιώδες στοιχείο της υπόθεσης αφορά σαφή ανισότητα μεταχείρισης στην απόλαυση του εξεταζόμενου δικαιώματος (βλ. *Dudgeon*, όπ. π., § 67, *Chassagnou και άλλοι*, όπ. π., § 89, και *Timishev*, όπ. π., § 53).

160. Όσον αφορά την παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο Νόμος περί πρόληψης των διακρίσεων περιέχει ειδική αναφορά στις διακρίσεις που βασίζονται στην κατάσταση υγείας και την αναπηρία, καθώς και στην εθνική καταγωγή (βλ. παράγραφο 1 του Νόμου). Προβλέπει μια σειρά ένδικων μέσων, συμπεριλαμβανομένης της αναγνώρισης διάκρισης, της απαγόρευσης πράξεων που εισάγουν διακρίσεις και της αποζημίωσης για ζημία. Τα ένδικα μέσα δύνανται, επίσης, να χρησιμοποιηθούν κατά των εθνικών αρχών σε περίπτωση εικαζόμενης αδυναμίας τους να λάβουν μέτρα (βλ. παράγραφο 74 παραπάνω).

161. Πρέπει να ζητήσει κανείς προστασία κατά των διακρίσεων ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων, ενώ προβλέπεται έφεση κατά της πρωτόδικης απόφασης, καθώς και προσφυγή ενώπιον του συνταγματικού δικαστηρίου. Το Σύνταγμα της Κροατίας εγγυάται, επίσης, το δικαίωμα μη διάκρισης, ενώ η Σύμβαση είναι άμεσα εφαρμοστέα στην Κροατία. Προκειμένου να υπάρχει συμμόρφωση με την αρχή της επικουρικότητας, οι προσφεύγοντες, προτού εγείρουν τις προσφυγές τους ενώπιον του Δικαστηρίου, πρέπει πρώτα να δώσουν στα εθνικά δικαστήρια την ευκαιρία να επανορθώσουν την κατάστασή τους και να επιλύσουν τα ζητήματα που επιθυμούν να εγείρουν ενώπιον του Δικαστηρίου.

162. Με βάση τα προαναφερόμενα, το Δικαστήριο θεωρεί ότι μια αγωγή βάσει των διατάξεων του Νόμου περί πρόληψης των διακρίσεων αποτελεί αποτελεσματικό εσωτερικό ένδικο μέσο και ότι η σωστή χρήση του εν λόγω ένδικου μέσου θα μπορούσε να οδηγήσει στην αναγνώριση της εικαζόμενης παραβίασης και στην επιδίκαση αποζημίωσης. Σε περίπτωση που η αξίωση των προσφευγόντων δεν ευδοκίμούσε ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων, θα μπορούσαν να υποβάλουν προσφυγή ενώπιον του συνταγματικού δικαστηρίου και να εξετάσει και το Συνταγματικό δικαστήριο τις αιτιάσεις τους. Ωστόσο, οι προσφεύγοντες δεν προσέφυγαν στα ένδικα μέσα που είχαν στη διάθεσή τους.

163. Ως εκ τούτου συνάγεται ότι η εν λόγω αιτίαση πρέπει να απορριφθεί σύμφωνα με το Άρθρο 35 §§ 1 και 4 της Σύμβασης για μη εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων.

III. ΕΙΚΑΖΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

164. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι δεν υπήρξε αποτελεσματικό ένδικο μέσο αναφορικά με τις αιτιάσεις τους δυνάμει της Σύμβασης. Επικαλέστηκαν το Άρθρο 13 της Σύμβασης που προβλέπει τα εξής:

«Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη παρούση Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίαι παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων των.»

A. Παραδεκτό

1. Αναφορικά με τις αιτιάσεις των προσφευγόντων σύμφωνα με τα Άρθρα 3 και 8 της Σύμβασης

165. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η εν λόγω αιτίαση συνδέεται με αυτή που εξετάστηκε παραπάνω σύμφωνα με τα Άρθρα 3 και 8 της Σύμβασης και, συνεπώς, πρέπει να κηρυχθεί και αυτή παραδεκτή.

2. Αναφορικά με την αιτίαση των προσφευγόντων σύμφωνα με το Άρθρο 14 της Σύμβασης

166. Το Δικαστήριο έχει ήδη τεκμηριώσει ότι αναφορικά με την αιτίασή τους σύμφωνα με το Άρθρο 14 της Σύμβασης, οι προσφεύγοντες είχαν στη διάθεσή τους ένα αποτελεσματικό ένδικο μέσο, δηλαδή μια αγωγή βάσει των διατάξεων του Νόμου περί πρόληψης των διακρίσεων, που δεν χρησιμοποίησαν. Συνάγεται ότι αυτό το μέρος της προσφυγής είναι προδήλως αβάσιμο και πρέπει να απορριφθεί σύμφωνα με το Άρθρο 35 §§ 3 (a) και 4 της Σύμβασης.

B. Ουσία

167. Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι δεν υπήρχε αποτελεσματικό ένδικο μέσο που να τους παρέχει προστασία από πράξεις παρενόχλησης και βίας. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Κυβέρνηση πρότεινε διάφορα ένδικα μέσα που εικάζεται ότι ήταν στη διάθεσή τους. Ωστόσο, το Δικαστήριο έχει τεκμηριώσει ότι κανένα από τα ένδικα μέσα που ανέφερε η Κυβέρνηση δεν θα μπορούσε να επιλύσει την κατάσταση των προσφευγόντων σχετικά με τις αιτιάσεις τους βάσει των Άρθρων 3 και 8 της Σύμβασης.

168. Συνεπώς, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν κανένα αποτελεσματικό ένδικο μέσο στη διάθεσή τους αναφορικά με τις αιτιάσεις τους σύμφωνα με τα Άρθρα 3 και 8 της Σύμβασης. Συνεπώς, υπήρξε παράβαση του Άρθρου 13 από αυτή την άποψη.

IV. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

169. Το Άρθρο 41 της Σύμβασης προβλέπει:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

170. Οι προσφεύγοντες αξίωσαν το ποσό των 10.000 ευρώ έκαστος για ηθική βλάβη.

171. Η Κυβέρνηση έκρινε το αξιωθέν ποσό υπερβολικό και ανυπόστατο.

172. Λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης, το Δικαστήριο δέχεται ότι οι προσφεύγοντες υπέστησαν ηθική βλάβη και ότι η διαπίστωση παραβίασης δεν αποτελεί αφ' εαυτής ικανοποίηση για αυτούς. Αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση, το Δικαστήριο επιδικάζει από κοινού στους προσφεύγοντες το ποσό των 11.500 ευρώ για ηθική βλάβη, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται από εκείνους ως φόρος.

B. Έξοδα και δαπάνες

173. Οι προσφεύγοντες, στους οποίους αναγνωρίστηκε το ευεργέτημα πενίας, σύμφωνα με την πρόνοια του Συμβουλίου της Ευρώπης, αξίωσαν, επίσης, το ποσό των 1.206 ευρώ για τα έξοδα και τις δαπάνες στις οποίες προέβησαν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και το ποσό των 4.997,13 ευρώ για τα αντίστοιχα έξοδα και τις δαπάνες στις οποίες προέβησαν ενώπιον του Δικαστηρίου.

174. Η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι οι προσφεύγοντες δεν παρέθεσαν τα απαραίτητα δικαιολογητικά της αξίωσης.

175. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, ένας προσφεύγων δικαιούνται αποζημίωση για δαπάνες και έξοδα μόνο εφόσον έχει αποδειχθεί ότι αυτά καταβλήθηκαν όντως και αναγκαστικά και είναι εύλογα ως προς το ποσόν. Στην παρούσα υπόθεση, έχοντας λάβει υπόψη τα έγγραφα που έχει στην κατοχή του και τα παραπάνω κριτήρια, το Δικαστήριο θεωρεί ότι τα έξοδα στα οποία προέβησαν οι προσφεύγοντες αναφορικά με τις αιτιάσεις που υπέβαλαν ενώπιον των εθνικών αρχών σχετικά με την παρενόχληση που υπέστησαν, αποσκοπούσαν ουσιαστικά στην επανόρθωση της εικαζόμενης παραβίασης των δικαιωμάτων της Σύμβασης ενώπιον του Δικαστηρίου, και ότι τα εν λόγω έξοδα δύνανται να ληφθούν υπόψη κατά την κρίση της αξίωσης για τα έξοδα (βλ. *Scordino κατά Ιταλίας* (αριθ. 1) [GC], αριθ. 36813/97, § 284, ΕΔΑΔ 2006-V, και *Medić κατά Κροατίας*, αριθ. 49916/07, § 50, 26 Μαρτίου 2009). Έχοντας

λάβει υπόψη τις πληροφορίες που έχει στη διάθεσή του και τα παραπάνω κριτήρια, το Δικαστήριο επιδικάζει από κοινού στους προσφεύγοντες το ποσό των 1.206 ευρώ για τα έξοδα και τις δαπάνες στις οποίες προέβησαν κατά τις εσωτερικές διαδικασίες και το ποσό των 3.500 ευρώ για τα έξοδα ενώπιον του Δικαστηρίου, μειωμένο κατά 850 ευρώ που ήδη έλαβαν από το Συμβούλιο της Ευρώπης δυνάμει του ευεργετήματος πενίας, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται από εκείνους ως φόρος.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

176. Το Δικαστήριο θεωρεί δέον οι τόκοι υπερημερίας να βασιστούν στο προκαθορισμένο επιτόκιο οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, στο οποίο πρέπει να προστεθούν τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΟΜΟΦΩΝΑ

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή όσον αφορά τις αιτιάσεις σύμφωνα με τα Άρθρα 3 και 8, καθώς και την αιτίαση σύμφωνα με το Άρθρο 13 της Σύμβασης στον βαθμό που συνδέεται με τις αιτιάσεις σύμφωνα με τα Άρθρα 3 και 8, και απαράδεκτη κατά τα λοιπά,
2. *Κρίνει* ότι υπήρξε παράβαση του Άρθρου 3 της Σύμβασης αναφορικά με τον πρώτο προσφεύγοντα,
3. *Κρίνει* ότι υπήρξε παράβαση του Άρθρου 8 της Σύμβασης αναφορικά με τη δεύτερη προσφεύγουσα,
4. *Κρίνει* ότι υπήρξε παράβαση του άρθρου 13 της Σύμβασης,
5. *Κρίνει*
 - (α) ότι το εναγόμενο κράτος οφείλει να καταβάλει από κοινού στους προσφεύγοντες, εντός τριών μηνών από την ημερομηνία οριστικοποίησης της απόφασης συμφώνως προς το Άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, τα ακόλουθα ποσά, τα οποία θα μετατραπούν στο νόμισμα του εναγόμενου κράτους στη συναλλαγματική τιμή που θα ισχύει την ημέρα της καταβολής:
 - (i) 11.500 EUR (έντεκα χιλιάδες πεντακόσια ευρώ), πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος, για ηθική βλάβη,

(ii) 4.706 EUR (τέσσερις χιλιάδες επτακόσια έξι ευρώ), μείον 850 EUR (οκτακόσια πενήντα ευρώ), πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται από τους προσφεύγοντες ως φόρος, για τα έξοδα και τις δικαστικές δαπάνες,

(β) ότι από τη λήξη των παραπάνω τριών μηνών μέχρι την διεκπεραίωση, θα είναι πληρωτέος απλός τόκος επί των παραπάνω ποσών σε ποσοστό ίσο με το επιτόκιο οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας κατά την προκαθορισμένη περίοδο συν τρεις ποσοστιαίες μονάδες,

6. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης των προσφευγόντων κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στην αγγλική γλώσσα και κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 24 Ιουλίου 2012, σύμφωνα με το Άρθρο 77 §§ 2 και 3 του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

Søren Nielsen Anatoly

Kovler

Γραμματέας Πρόεδρος

© Συμβούλιο της Ευρώπης/Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 2013.

Οι επίσημες γλώσσες του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι η αγγλική και η γαλλική. Η παρούσα μετάφραση δεν δεσμεύει το Δικαστήριο το οποίο δεν φέρει καμία ευθύνη για την ποιότητά της. Η μετάφραση είναι διαθέσιμη στη βάση δεδομένων HUDOC της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (<http://hudoc.echr.coe.int>) ή σε οποιαδήποτε άλλη βάση δεδομένων στην οποία έχει κοινοποιηθεί από το Δικαστήριο. Επιτρέπεται η αναπαραγωγή της για μη εμπορικούς σκοπούς, με τον όρο να παρατίθεται ο πλήρης τίτλος της υπόθεσης και η παρακάτω ένδειξη δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Όποιος τυχόν επιθυμεί να χρησιμοποιήσει ολόκληρη ή μέρος της παρούσας μετάφρασης για εμπορικούς σκοπούς, καλείται να επικοινωνήσει με τη διεύθυνση publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int